

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร เอกสารประกอบการพิจารณา

ขอความเห็นชอบกรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำ
หลักเขตแดนไทย - ลาว ในกรอบของคณะกรรมการ
เขตแดนร่วมไทย - ลาว และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้

อ.พ. ๒๓/๒๕๕๒ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยสามัญทั่วไป

จัดทำโดย กลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ
โทร ๐ ๒๒๔๕ ๒๐๗๐-๒

เรียกดูเอกสารได้ที่

www.parliament.go.th/library

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

กรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย – ลาว
ตลอดแนว ในกรอบของคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วม
ไทย – ลาว และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้
(คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ)

คำนำ

เอกสารประกอบการพิจารณา (อ.พ.) นี้ จัดทำขึ้นในเวลาจำกัด เพื่อให้ทันใช้ประโยชน์ในการพิจารณากรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ตลอดแนว ในกรอบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว และกลไกอื่นๆ ของไทย ภายใต้กรอบนี้ ที่เข้าสู่การประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยรวบรวมข้อมูล สถิติ ข้อเท็จจริง บทความ ข่าวจากสื่อต่าง ๆ และ/หรือสรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น แก่สมาชิกรัฐสภาและผู้สนใจทั่วไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

อนึ่ง เอกสารประกอบการพิจารณานี้ กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑,๒,๓ สำนักวิชาการ เป็นผู้จัดทำ และเผยแพร่ทาง www.parliament.go.th/library ผู้ใดนำข้อความหรือส่วนหนึ่ง ส่วนใดในเอกสารนี้ไปลงพิมพ์ในเอกสารอื่น โปรดอ้างอิงที่มากำกับไว้ด้วย

ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมโปรดติดต่อกลุ่มงานบริการวิชาการ สำนักวิชาการ หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐ – ๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘ และ ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๙

กลุ่มงานบริการวิชาการ

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารประกอบการพิจารณา

สารบัญ

	หน้า
๑. วัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย – ลาว ตลอดจนแนว ในกรอบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย – ลาว และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้	๑
๒. หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ซึ่งได้ลงชื่อกันที่กรุงปารีส ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒	๒
๓. ความตกลงระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศสเพื่อเพิ่มเติมและแก้ไขข้อ I และ II ของอนุสัญญา ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔ ว่าด้วยเขตแดนระหว่างดินแดนของทั้งสองประเทศ ลงนาม ณ กรุงปารีส วันที่ ๒๙ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๐๔ (คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)	๕
๔. หนังสือสัญญาระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ (ค.ศ. ๑๙๐๗)	๑๑
๕. สัญญาว่าด้วยการปักปันเขตแดนติดท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ (ค.ศ. ๑๙๐๗)	๑๓
๖. อนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเพื่อวางระเบียบความเกี่ยวพันระหว่างสยามกับอินโดจีน ลงนาม ณ กรุงทพฯ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๖) ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน ณ กรุงทพฯ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐	๑๕
๗. ความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน ลงนามวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕	๒๗
๘. แผนที่ มาตรฐาน ๑ : ๒๐๐,๐๐๐ ซึ่งจัดทำขึ้นตามผลงานของคณะกรรมการปักปันสยาม – ฝรั่งเศส ภายใต้อนุสัญญาลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๔	๓๒
๙. แผนที่ มาตรฐาน ๑ : ๒๐๐,๐๐๐ ซึ่งจัดทำขึ้นตามผลงานของคณะกรรมการปักปันสยาม – ฝรั่งเศส ภายใต้สนธิสัญญาและพิธีสารว่าด้วยการปักปันเขตแดนแนบท้ายสนธิสัญญา ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๗	๓๔

LIART

๑๐. แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเพื่อวางระเบียบความเกี่ยวพันระหว่างสยามกับอินโดจีนลงนาม ณ กรุงเทพฯ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ (พ.ศ. ๑๙๒๖) ๓๕
๑๑. ภูมิหลังและสถานะล่าสุดของการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย – ลาว ในกรอบของคณะกรรมการจัดการเขตแดนร่วมไทย – ลาว ๔๐
๑๒. ภูมิหลังที่มาของเขตแดนไทย – ลาว ๔๓
๑๓. รายงาน : การสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงจะส่งผลกระทบต่อเขตแดนไทย – ลาว ๕๘

ผู้รับผิดชอบ

นางวิจิตรา วัชรภรณ์

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางสาวดวงรัตน์ เลาหัตถพงษ์ภูริ

ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริการวิชาการ ๑

ผู้จัดทำและรับผิดชอบ

นายยอดชาย วิถีพานิช

วิทยากร ๖

นายยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์

นิติกร ๖

นางอรณิช รุ่งธิพานนท์

วิทยากร ๕

นางสาวศรันยา สีมา

นิติกร ๕

นางสาวปรมฤดี วงศ์สาคร

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๑

นางสาวกษมวรรณ สิงห์สก

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล ๑

นางสาวอุษณีย์ อินทองช่วย

เจ้าหน้าที่ธุรการ ๑

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๒

วัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกรอบการเจรจาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน
ไทย-ลาว ตลอดแนว ในกรอบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว
และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นแนวทางให้คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายไทย) เจรจากับฝ่ายลาว เพื่อดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นปัญหาทางค้ำจนครบ

สาระสำคัญ

ให้คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายไทย) และกลไกอื่นๆ ของไทยภายใต้กรอบนี้ เจรจากับฝ่ายลาวเพื่อสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ตลอดแนว ให้เป็นไปตามเอกสารต่อไปนี้

๑. อนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ร.ศ.๑๒๒ (ค.ศ.๑๕๐๔)
๒. ความตกลงระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ.๑๕๐๔
๓. สนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ร.ศ.๑๒๕ (ค.ศ.๑๕๐๗)
และพิธีสารแนบท้าย
๔. อนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเพื่อวางระเบียบความเกี่ยวพันระหว่างสยามกับอินโดจีน
ฉบับลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม ค.ศ.๑๕๒๖
๕. แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับดังที่กล่าวถึงตามข้อ ๑ - ๔

หนังสือสัญญา

ระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส

ซึ่งได้ลงชื่อกันที่กรุงปารีส

ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒*

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม แลท่านประธานาธิบดีรีบลิคฝรั่งเศส มีความปรารถนาจะผูกพันธ์ทางไมตรี แลจะให้ความไว้วางใจซึ่งมีอยู่ต่อกันในระหว่างประเทศทั้งสองมั่นคงขึ้น แลเพื่อจะระงับความยากบางอย่างซึ่งได้เกิดขึ้นจากการตีความหมายของหนังสือสัญญาใหญ่น้อยที่ได้ทำไว้ ณ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ จึงได้ตกลงทำหนังสือสัญญาน้อยขึ้นใหม่ฉบับหนึ่ง เพื่อประโยชน์จึงได้แต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น

พระยาสุริยานุวัตรอรรคราชทูตพิเศษ แลผู้มีอำนาจเต็มของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ณ สำนักท่านประธานาธิบดีรีบลิคฝรั่งเศส เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง แลเครื่องอิสริยาภรณ์เลยองคอนเนอร์ชั้นที่สอง ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ฝ่ายท่านประธานาธิบดีรีบลิคฝรั่งเศสนั้น

มองซิเออร์เทโอฟิลเตลกลาสเซเคปุเต เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ผู้ซึ่งเมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจให้ตรวจดูซึ่งกันแลกัน เห็นเป็นอันถูกต้องแบบอย่างดีแล้ว ได้ปรึกษาตกลงกันทำสัญญาเป็นข้อตั้งต่อไปนี้

ข้อ ๑

เซกต์แดนในระหว่างกรุงสยามกับกรุงกัมพูชานั้น ตั้งตั้งแต่ปากคลองสกลุโรลอส ช้างฝั่งซ้ายทเลสาป เป็นเส้นเซกต์แดนตรงทิศตะวันออก ไปจนบรรจบถึงคลองกะพงจาม ตั้งแต่ที่นั่นคือไปเซกต์แดนเป็นเส้นตรงทิศเหนือขึ้นไปจนบรรจบถึงภูเขาพนมตงรัก (คือภูเขาบรรทัด) ต่อนั้นไปเซกต์แดนเนื่องไปตามแนวยอดภูเขาบันน่านในระหว่างดินแดนน้ำตกน้ำแสน

* หนังสือประชุมกฎหมายประจำศก เล่มเพิ่มเติม หน้า ๑๒๑

LIART

แลคินแดนน้ำตกแม่โขงฝ่ายหนึ่ง กับคินแดนน้ำตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่ง จนบรรจบถึงภูเขาค้าง แล้วต่อเนื่องไปข้างทิศตะวันออกตามแนวยอดภูเขาจนบรรจบถึงแม่โขง ถึงที่บรรจบนั้นไปแม่โขงเป็นเขตรแดนของกรุงสยาม ตามความข้อ ๑ ในหนังสือสัญญาใหญ่ ณ วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

ข้อ ๒

ฝ่ายเขตรแดนในระหว่างเมืองหลวงพระบางข้างฝั่งขวาแม่น้ำโขงแลเมืองพิไชยกับเมืองน่านนั้น เขตรแดนตั้งต้นแต่ปากน้ำเชียงที่แยกจากแม่น้ำโขงเนื่องไปตามกลางลำน้ำแม่เชียง จนถึงที่แยกปากน้ำตางเลยขึ้นไปตามลำน้ำตางจนบรรจบถึงยอดภูเขาบ้านน้ำ ในระหว่างคินแดนน้ำตกแม่โขง แลคินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงที่แห่งหนึ่งที่ภูเขาแลคิน ถึงที่นั้นเขตรแดนต่อเนื่องขึ้นไปทางทิศเหนือตามแนวยอดภูเขาบ้านน้ำในระหว่างคินแดนน้ำตกแม่โขง แลคินแดนน้ำตกแม่น้ำเจ้าพระยา จนบรรจบถึงปลายน้ำควบแล้ว เขตรแดนเนื่องไปตามลำน้ำควบจนบรรจบกับแม่น้ำโขง

ข้อ ๓

จะได้กำหนดเขตรแดนในระหว่างกรุงสยาม กับคินแดนที่เป็นแผ่นดินอินโดจีน ฝรั่งเศส รัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่ได้ทำสัญญากันนี้ ต่างจะตั้งข้าหลวงผสมกันไปทำการกำหนดเขตรแดนนี้ การกำหนดเขตรแดนนี้ จะทำตามเขตรแดนที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๑ และข้อ ๒ ทั้งจะกำหนดลงในคินแดนที่อยู่ในระหว่างทะเลสาบกับทะเล

เพื่อจะกระทำให้การของข้าหลวงผสมสะดวกขึ้น แลเพื่อหลีกเลี่ยงเสียจากความยากทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ในการกำหนดเขตรแดนในคินแดนซึ่งอยู่ในทะเลสาบแลทะเลนั้น เมื่อก่อนที่จะตั้งข้าหลวงผสม รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเสียก่อนว่า จะกำหนดที่สำคัญแห่งใดเป็นที่หมายกำหนดเขตรแดนในคินแดนนี้ แห่งใดในเขตรแดนที่จะจกทะเลเป็นต้น

จะได้ตั้งข้าหลวงผสม แลข้าหลวงที่จะตั้งต้นทำการใน ๔ เดือน ภายหลังจากวันรับอนุญาตใช้หนังสือสัญญานี้

LIART

ข้อ ๔

รัฐบาลสยามยอมเสียสละอำนาจ ซึ่งเป็นเจ้าของแผ่นดินเมืองหลวงพระบางที่อยู่
ข้างฝั่งแม่น้ำโขง

เรือค้าขายแลแพไม้ ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของคนไทยมีอำนาจที่จะขึ้นล่องได้โดยสะดวก
ปราศจากการขัดขวาง ในตอนแม่น้ำโขงซึ่งไหลตลอดที่ดินแดนของเมืองหลวงพระบาง

ข้อ ๕

เมื่อได้ตกลงกันตามข้อความซึ่งได้กล่าวไว้ในข้อ ๓ ตอนที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องการค้าหนก
เขตร์แดนในระหว่างทเลสาบแลทเลแล้ว แลเมื่อรัฐบาลสยามได้แจ้งความให้เจ้าพนักงาน
ฝรั่งเศสทราบโดยทางราชการว่าที่ดินแดนซึ่งเป็นผลแห่งการที่จะได้ตกลงกัน กับที่ดินแดน
ซึ่งอยู่ข้างทิศตะวันออกของเขตร์แดนตามที่ได้กำหนดลงไว้ในข้อ ๑ ข้อ ๒ ในหนังสือสัญญา
ฉบับนี้ว่า เจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะรับเอาได้เมื่อใดแล้ว กองทหารฝรั่งเศสซึ่งได้เข้าตั้งอยู่ใน
เมืองจันทบุรีชั่วคราวหนึ่งคราวหนึ่ง ตามหนังสือสัญญาวันที่ ๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒
จะออกจากเมืองจันทบุรีในทันที

ข้อ ๖

ข้อสัญญา ข้อ ๔ ในหนังสือสัญญาใหญ่วันที่ ๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น
เป็นอันยกเลิก เปลี่ยนเป็นข้อสัญญาตามความต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามทรงรับสัญญาว่า พลทหารซึ่งจะได้โปรดเกล้า
โปรดกระหม่อมให้ส่งไป หรือจะให้ตั้งประจำอยู่ในเขตร์แคว้นลุ่มน้ำตกแม่โขง ข้างฝ่าย
กรุงสยามนั้นจะเป็นพลทหารชาติไทยอยู่ในบังคับบัญชาทหารชาติไทยเสมอ มีความยกเว้น
อย่างเดียวกับสัญญาข้อนี้ให้เป็นประโยชน์แก่ตำรวจภูธรไทย ซึ่งนายทหารชาติเดนมาร์ก
บังคับอยู่ในขณะนี้ ถ้ารัฐบาลสยามปรารถนาจะเปลี่ยนนายทหารเหล่านี้ให้เป็นนายทหารของ
ชาติอื่น รัฐบาลสยามจะปรึกษาให้ตกลงกันกับรัฐบาลฝรั่งเศสก่อน

ในเรื่องที่เกี่ยวข้อด้วยแขวงเมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐ เมืองศรีโสภณนั้น
รัฐบาลสยามสัญญาจะให้ม้แต่กองพลตระเวร ซึ่งเป็นที่ต้อการสำหรับรักษาความสงบ
เรียบร้อย คนที่จะให้เป็นพลกองตระเวรนี้จะเกณฑ์เอาแต่ล้วนที่เป็นชาวเมือง ณ ที่นั้น

LIART

ข้อ ๗

ถ้าในกาลภายหน้า รัฐบาลสยามปรารถนาจะทำท่าเรือ คลอง ทางรถไฟ ที่ในดินแดนลุ่มน้ำตกแม่โขงข้างฝ่ายของกรุงสยาม (มีทางรถไฟที่จะให้เป็นทางติดต่อจากกรุงเทพฯ ไปถึงที่แห่งใดในแคว้นแคว้นลุ่มน้ำนั้นโดยจะเกาะ) แม้ว่าจะทำการเหล่านี้ไปมิได้แต่โดยลำพังเจ้าพนักงานไทยโดยทุนของไทย รัฐบาลสยามจะปรึกษาให้ตกลงกันกับรัฐบาลฝรั่งเศส ส่วนการที่จะทำสำหรับให้การค้าต่าง ๆ ที่กล่าวนี้เป็นผลประโยชน์ขึ้นก็เหมือนกัน

ในการที่จะใช้ท่าเรือ คลอง ทางรถไฟ ในแคว้นแคว้นน้ำตกแม่โขงข้างฝ่ายของกรุงสยามก็ดี ทั้งภายในพระราชอาณาเขตต์นอกไปจากแคว้นแคว้นนี้ก็ดี เป็นความเข้าใจกันว่า จะไม่ต้องพิกัดเก็บเงินให้ต่างกัน ให้เป็นการผิดไปจากหลักถาน ซึ่งจะต้องทำให้เสมอกันในการค้าขาย ดังได้สัญญาไว้ในหนังสือสัญญาทั้งหลายที่กรุงสยามได้ลงชื่อ

ข้อ ๘

ในที่ที่จะทำการให้สำเร็จไปตามความข้อ ๖ ของหนังสือสัญญาใหญ่ วันที่ ๓ ตุลาคมรัตนโกสินทรศก ๑๑๒ นั้น รัฐบาลสยามจะอนุญาตที่ดินเป็นขนาดกว้างยาว ตามซึ่งจะได้กำหนดให้แก่รัฐบาลบริบับลิก ณ ที่ต่าง ๆ ข้างฝั่งขวาของแม่น้ำโขง คือ

ที่ เชียงคาน หนองคาย เมืองสนับบุรี ที่ ๆ ปากน้ำคาน (ฝั่งขวาหรือฝั่งซ้าย) บ้านมุกดาหาร เมืองเขมราฐ กับที่ปากน้ำมูน (ฝั่งขวาหรือฝั่งซ้าย)

รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงกันจัดแจงเอาออกเสียซึ่งสิ่งทีก็คกกันไม่ให้เรือเดินได้สะดวกในลำน้ำมูน ตอนที่อยู่ระหว่างพิมูลกับแม่น้ำโขง ถ้าเห็นว่าการนั้นจะทำให้สำเร็จไปไม่ได้ หรือว่าจะเปลืองเงินเกินไป รัฐบาลทั้งสองจะช่วยกันจัดแจงทำทางบกให้ไปมาถึงกันได้ ในระหว่างเมืองพิมูลแลแม่น้ำโขง

รัฐบาลทั้งสองจะตกลงกันด้วยว่า ในระหว่างเมืองจำปาศักดิ์กับเขตรแดนเมืองหลวงพระบาง ดังที่ได้กำหนดลงในข้อ ๒ ของหนังสือสัญญานี้ จะให้มีทางรถไฟขึ้นใช้แทนการเดินเรือที่ไม่สะดวกในแม่น้ำโขง ถ้ายอมรับกันว่าเป็นที่ต้อการ

ข้อ ๘

ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ไป เป็นการตกลงกันแล้วว่า รัฐบาลทั้งสองจะช่วยให้มีทางรถไฟตั้งแต่เมืองพนมเปญไปถึงเมืองพระตะบองขึ้นให้ได้โดยสะดวก การก่อสร้างและการที่จะกระทำให้มีผลประโยชน์ขึ้นนั้นรัฐบาลทั้งสองจะทำเองโดยลำพัง ส่วนการในที่ดินแดนของรัฐบาลใด รัฐบาลนั้นรับทำ หรือรัฐบาลทั้งสองจะยินยอมพร้อมกันให้บริษัทไทยปันกับฝรั่งเศสบริษัทใด ทำก็ได้

รัฐบาลทั้งสองได้เห็นด้วยกันแล้วว่าเป็นการจำเป็นที่จะทำการเพื่อจะให้ทางน้ำในคลองเมืองพระตะบอง ในระหว่างทะเลสาบกับเมืองนั้นตั้งขึ้น เพื่อฉนรัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมตัวที่จะให้เอเยนต์ที่เป็นช่างซึ่งรัฐบาลสยามอาจจะต้องการใช้ทั้งสำหรับที่จะทำการและรักษาการที่กล่าวนี้ด้วย

ข้อ ๑๐

รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยอมรับรายชื่อของคนในบังคับฝรั่งเศส เช่น กับที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้ ยกเว้นเสียแต่คนจำพวกที่จะได้ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายได้เข้าจดทะเบียนอยู่ในรายชื่อนั้นโดยเหตุอันมิชอบธรรม เจ้าพนักงานฝรั่งเศสจะได้ส่งสำเนารายชื่อเหล่านั้นให้แก่เจ้าพนักงานไทย

บุตรหลานของคนอยู่ในบังคับ ซึ่งเข้าอยู่ในใต้อำนาจศาลฝรั่งเศสเช่นนี้ จะไม่มีอำนาจที่จะอ้างเข้าอยู่ในทะเบียนได้ ถ้าหากว่าคนเหล่านั้นไม่ได้ตกเป็นคนอยู่ในจำพวกซึ่งได้กำหนดไว้ในข้อสัญญาต่อความขึ้นนี้ไปในหนังสือสัญญาน้อยฉบับนี้

ข้อ ๑๑

คนกำเนิดในประเทศเอเชีย เกิดในดินแดนซึ่งอยู่ในใต้อำนาจปกครองโดยตรงของกรุงฝรั่งเศส หรือในดินแดนที่อยู่ในความบ่งกันของกรุงฝรั่งเศสนั้น จะมีอำนาจที่จะรับความบ่งกันของฝรั่งเศสได้ ยกเว้นเสียแต่ผู้ซึ่งได้เข้ามาตั้งอยู่ในกรุงสยามเมื่อก่อนเวลาที่ดินแดนที่กำเนิดของคนเหล่านั้นได้เข้าอยู่ในอำนาจปกครองหรือความบ่งกันของฝรั่งเศส

ความบ่งกันฝรั่งเศสจะมีไปถึงเพียงบุตรของคนเหล่านั้น แต่จะไม่มีเผื่อแผ่ต่อไปถึงหลานของคนเหล่านั้น

ข้อ ๑๒

ในการเกี่ยวข้องกับอำนาจศาล ซึ่งตั้งแต่นั้นต่อไปคนฝรั่งเศสแลคนในบังคับฝรั่งเศส ในกรุงสยาม จะต้องเข้าอยู่ในใต่บังคับโดยไม่มีที่กเว้นเลยนั้น รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงกัน ทำข้อสัญญาที่จะกล่าวต่อไปนี้ ขึ้นใช้แทนข้อสัญญาที่มีอยู่แต่ก่อน

๑. ในความอาญา คนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศสจะอยู่ในใต่บังคับศาลอาญา ศาลฝรั่งเศสเท่านั้น

๒. ในความแพ่ง คดีทั้งปวงซึ่งคนไทยเป็นโจทก์ฟ้องคนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศส จะต้องฟ้องต่อศาลกงสุลฝรั่งเศส

คดีทั้งปวงซึ่งคนไทยเป็นจำเลย ศาลไทยสำหรับพิจารณาคดีความต่างประเทศซึ่ง ได้ตั้งไว้ ณ กรุงเทพ ฯ จะพิจารณาคัดสิน

ยกเว้นเสียแต่ที่ในมณฑลเมืองนครเชียงใหม่ นครลำปาง นครลำพูน นครน่าน ความอาญาและความแพ่งทั้งปวง ซึ่งคนในบังคับฝรั่งเศสมีคดี ศาลต่างประเทศไทยจะพิจารณาคัดสิน แต่เป็นความเข้าใจกันว่า ในคดีความทั้งปวงนี้ กงสุลฝรั่งเศสมีอำนาจที่จะ ไปอยู่ในศาลเมื่อเวลาชำระได้ หรือจะให้มิให้ผู้แทนผู้หนึ่งซึ่งได้รับอำนาจตามสมควรแล้วไปอยู่ที่ศาลในเวลาชำระก็ได้ แลเมื่อเห็นว่าเป็นการสมควรแก่ผลประโยชน์ของความยุติธรรม จะทำความแนะนำทั้ท้วงขึ้นได้ทุกอย่าง

ในคดีความซึ่งคนฝรั่งเศสหรือคนในบังคับฝรั่งเศสเป็นจำเลยนั้น ถ้าในระหว่างความพิจารณา กงสุลฝรั่งเศสเห็นเป็นเวลาสมควรที่จะขอถอนคดีความนั้นออกเสีย โดยทางที่จะ ทำหนังสือขอไปเมื่อใดก็ได้

คดีความนี้ก็ต่อส่งต่อไปยังศาลกงสุลฝรั่งเศส ซึ่งตั้งแต่เวลานั้นไปจะพิจารณาคดี นั้นได้ตามลำพัง แลเจ้าพนักงานไทยจะสงเคราะห์ช่วยธุระแก่ศาลนั้นด้วย

การฟ้องอุทธรณ์ต่อคำตัดสินทั้งปวงของศาลสำหรับพิจารณาคดีความต่างประเทศคดี ของศาลต่างประเทศสำหรับมณฑลที่ ๔ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นก็ดี จะต้องไปฟ้องอุทธรณ์ที่ศาล อุทธรณ์ ณ กรุงเทพ ฯ

ข้อ ๑๓

ในกาลภายหน้า เรื่องการที่ชาวประเทศเอเชียซึ่งมิได้เกิดในดินแดนที่ตรงอยู่ในอำนาจ หรือในดินแดนที่อยู่ในความป้องกันของกรุงฝรั่งเศส หรือผู้ซึ่งมิได้เปลี่ยนชาติโดยถูกต้องตามกฎหมาย จะเข้าเป็นคนอยู่ในความป้องกันของฝรั่งเศสได้นั้น รัฐบาลของริบับลิกจะได้รับอำนาจเท่ากันกับอำนาจซึ่งกรุงสยามจะยอมให้แก่ประเทศหนึ่งประเทศใดในกาลภายหน้า

ข้อ ๑๔

ข้อความทั้งหลายซึ่งมีอยู่ในหนังสือสัญญาใหญ่สัญญาน้อยแลสัญญาทั้งปวงแต่ก่อนมา ในระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศสที่หนังสือสัญญาน้อยฉบับนี้มีได้เปลี่ยนแปลงเสียนั้น ยังคงใช้ได้โดยเต็ม

ข้อ ๑๕

ถ้าเกิดความขัดข้องไม่เห็นต้องกันในความหมายของหนังสือสัญญาซึ่งได้เขียนขึ้นใน ภาษาฝรั่งเศส แลภาษาไทยนี้ ภาษาฝรั่งเศสจะเป็นหลักข้างเดียว

ข้อ ๑๖

หนังสือสัญญาฉบับนี้ ต้องมีอนุญาตในกำหนด ๔ เดือนตั้งแต่วันที่ได้ลงชื่อหรือให้ เร็วกว่านั้น ถ้าจะกระทำได้

ในการที่จะให้เป็นพะยานสำคัญนั้น ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อไว้ในหนังสือ สัญญา และได้ประทับตราลงไว้ด้วยกัน

ได้ทำที่กรุงปารีส (เป็นสองฉบับเหมือนกัน)

ณ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒

(ประทับตราแลเซ็น) พระยาสุนทรวิจิตร

(ประทับตราแลเซ็น) เกลลอสเซ

LIART

(คำแปลอย่างไม่เป็นทางการ)

ความตกลง

ระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส

เพื่อเพิ่มเติมและแก้ไขข้อ I และ II

ของอนุสัญญา ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904

ว่าด้วยเขตแดนระหว่างดินแดนของทั้งสองประเทศ

ลงนาม ณ กรุงปารีส วันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904

เพื่อเป็นการบังคับใช้ข้อ III วรรค 2 ของอนุสัญญาฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 และด้วยความปรารถนาที่จะเพิ่มเติมและแก้ไขข้อ I และ II ของอนุสัญญาดังกล่าว รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส กับรัฐบาลแห่งสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ได้ตกลงดังต่อไปนี้

I ทราย (Krat) – จากทะเลสาบ (Grand Lac) เส้นเขตแดนต่อเนื่องจากส่วนของการกำหนดเขตแดนที่ได้ปักปันแล้วเมื่อปี ค.ศ. 1867 ไปตามแม่น้ำเปรก-กมปง-ปราก (Prec-Kompong-prak) จนถึงต้นน้ำของมัน จากจุดนี้ เขตแดนไปทางทิศตะวันตก ตามเส้นสันเขาซึ่งแบ่งลุ่มน้ำของลำน้ำสาขาทั้งหลายของทะเลสาบ (Grand-Lac) ไปยังส่วนเหนือของทะเลสาบนี้ กับลุ่มน้ำลึงกระวาน (Stung Krevanh) หรือลำน้ำโพธิสัตว์ (Pursat) จนถึงภูเขาทั้งหลายที่ลำน้ำสายหลังนี้มีต้นกำเนิด ต่อจากนั้น เส้นเขตแดนไปยังต้นน้ำของลำน้ำบาเรน (Barain) หรือห้วยเรง (Huay-Reng) โดยทอดตัวไปตามลำน้ำนั้นจนถึงจุดบรรจบกับแม่น้ำทุ่งใหญ่ (Tungyai) ซึ่งไหลลงปากน้ำทราย (Krat) ต่อจากนั้นเส้นเขตแดนไปตามแม่น้ำดังกล่าว จนถึงจุดบรรจบกับลำน้ำคลองดา (Riviere Klong-Dja) จุดบรรจบนี้ตั้งอยู่ประมาณครึ่งทางระหว่างจุดบรรจบของลำน้ำบาเรน (Barain) และแม่น้ำทุ่งใหญ่ (Tungyai) กับปากแม่น้ำของแม่น้ำสายหลังนี้ ต่อจากนั้นไปเส้นเขตแดนไปตามลำน้ำคลองดา (Klong-Dja) จนถึงต้นน้ำของมันซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งอยู่บนภูเขาชื่อเขาไม้ซี (Kao mai See) จากจุดนี้ เส้นเขตแดนทอดตัวไปตามเทือกเขาจนถึงภูเขาขุน (Kao-Knun) และจากจุดนี้ ไปต่อตามเทือกเขาจนถึงทะเลบริเวณปลายสุดของแหลมสิงห์ (Cap Lem-Ling)

เส้นนี้เป็นเขตแดนธรรมชาติ ซึ่งทำให้ท่าเรือทราย (Krat) และดินแดนทั้งหลายที่ตั้งอยู่ทางใต้ลงไป เป็นของอินโดจีนฝรั่งเศส

ดังนั้น เกาะทั้งหลายซึ่งอยู่ใกล้ฝั่ง ตั้งแต่แหลมสิงห์ (Cap Lem-Ling) เป็นต้นไป (เช่น เกาะช้าง และเกาะอื่นๆ ต่อจากนั้น) เช่นเดียวกับดินแดนทั้งหลายทางทิศใต้ของเส้นเขตแดนซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้ จะเป็นของอินโดจีนฝรั่งเศส นอกจากนี้ เป็นที่เข้าใจกันดีว่า การปักปันเขตแดนข้างต้นจะต้องปล่อยให้ดินแดนซึ่งอินโดจีนฝรั่งเศสยึดครองอยู่ทางทิศเหนือของเส้นเขตแดนนี้เป็นของอินโดจีนฝรั่งเศสต่อไป

สืบวันภายหลังจากที่ได้มีการแจ้งอย่างเป็นทางการต่อทางการฝรั่งเศสว่า ดินแดนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งดินแดนทั้งหมดที่เป็นผลจากอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 และข้อตกลงฉบับนี้ ได้รับการส่งมอบแล้ว กองกำลังฝรั่งเศสจะออกจากจันทบูรณ เพื่อปฏิบัติตามข้อ V ของอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้น

II. หลวงพระบาง - ในส่วนที่เกี่ยวกับเขตแดนของหลวงพระบางตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ II ของอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ภาคผู้ลงนามทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกันรับเอา (adopté) การแก้ไขดังต่อไปนี้

(ก.) เขตแดนทางทิศใต้ เขตแดนจะเริ่มจากจุดบรรจบของแม่น้ำโขงกับน้ำเหือง และแทนที่จะไปตามน้ำตาง (Nam-Tang) เขตแดนจะไปตามร่องน้ำลึกของน้ำเหือง เรียกช่วงบนของลำน้ำสายนี้ว่าน้ำหมัน (Nam-Man) จนกระทั่งถึงสันปันน้ำระหว่างลุ่มแม่น้ำโขงกับลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตรงจุดต้นน้ำของน้ำหมัน (Nam-Man)

จากนั้น ไปตามเส้นสันปันน้ำนี้ เขตแดนจะขึ้นไปทางทิศเหนือ อันเป็นไปตามอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904

(ข.) เขตแดนทางทิศเหนือ แทนที่จะไปตามลำน้ำคอบ (Nam-Kop) เขตแดนจะอ้อมต้นน้ำทั้งหลายของแม่น้ำนี้เพื่อไปตามสันเขาแรกของภูเขาทั้งหลายซึ่งอยู่ทางฝั่งซ้ายของน้ำคอบ (Nam-Kop)

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้ลงนามข้างทำยนี้ มองซิเออร์ ต. เดลกาซเซ่ ผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ สาธารณรัฐฝรั่งเศส กับพระยาสุริยา ผู้แทนพิเศษ และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามยังประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งได้รับมอบอำนาจเพื่อการนี้ ได้ลงนามในพิธีการนี้ ซึ่งได้ประทับตราของทั้งสองไว้แล้ว

ทำ ณ กรุงปารีส เป็นคู่ฉบับ วันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904

(ลงนามและประทับตรา) เดลกาซเซ่

(ลงนามและประทับตรา) พระยา สุริยา

LI RT

หนังสือสัญญา
ระหว่าง
กรุงสยาม กับ กรุงฝรั่งเศส
ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๕ (ค.ศ. ๑๙๐๓)*

ด้วยเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖ หม่อมเจ้าจรรยาตักคึกฤชฎาภกรอัครราชทูตพิเศษ และผู้มีอำนาจเต็มกับมองซิเออร์ปิซอง เสนาบดีว่าการต่างประเทศฝ่ายฝรั่งเศสได้แลกเปลี่ยนฉบับรหัสหนังสือสัญญาต่อกันเสร็จแล้ว มีข้อความในหนังสือสัญญานั้นดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม กับเปเรลเลินด์แห่งวิบลิคฝรั่งเศส อาศัยเหตุการณอันมีขึ้นเมื่อทำการปักปันเขตแดนเพื่อจะให้สำเร็จตามความในหนังสือสัญญาลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ กฤษศสักราช ๑๘๐๕ นั้น มีความประสงค์ที่จะแบ่งปันเขตแดนสยาม ซึ่งติดต่อกับเขตแดนฝรั่งเศส ให้แล้วเสร็จ เป็นครั้งสุดท้ายโดยท่วงต่างฝ่ายต่างผ่อนผันแลกเปลี่ยนเขตแดนต่อกับประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งมีความประสงค์ที่จะให้การที่เกี่ยวข้องกัน ในระหว่างสองประเทศนี้สะดวกยิ่งขึ้น โดยแก้ไขจัดใช้วิธีอำนาจเป็นแบบเดียว แลให้คนในป้องกันฝรั่งเศสซึ่งอยู่ในกรุงสยามมีกรรมสิทธิ์มากขึ้นอีกด้วย จึงได้ตกลงกันทำหนังสือสัญญาใหม่ ฉบับหนึ่งแล้ว ได้แต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มสำหรับการทำหนังสือสัญญานี้ทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามนั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศัวโรปกการภวาคมมหาจักรีบรมราชวงศ์ แลตราครองออฟฟิศเซี่ย ลียงคอนเนอร์ ฯลฯ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ฝ่ายหนึ่ง

ฝ่ายเปเรลเลินด์แห่งวิบลิคฝรั่งเศสนั้น มองซิเออร์ วิกตอร์เอมิล มารี โยเสฟ คอลแลง (เดอ ปลังซี) อัครราชทูตพิเศษแลผู้มีอำนาจเต็มของวิบลิคฝรั่งเศส ตราครองออฟฟิศเซี่ย ลียง คอนเนอร์ กับ รองเสครุกของวิบลิคอีกฝ่ายหนึ่ง

ต่างได้รับหนังสือมอบอำนาจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ที่ได้สอบสวนกันเห็นถูกต้องตามแบบอย่างแล้ว จึงได้พร้อมกันตกลงทำสัญญา มีข้อความดังกล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑

รัฐบาลสยามยอมยกดินแดนเมืองพระตะบอง เมืองเสียมราฐกับเมืองศรีโสภณให้แก่กรุงฝรั่งเศสตามกำหนดเขตแดน ดังว่าได้ในข้อ ๑ ของสัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนซึ่งติดท้ายสัญญานี้

ข้อ ๒

รัฐบาลฝรั่งเศสยอมยกดินแดนเมืองคำนชัย แลเมืองตราดกับทั้งเกาะหลายซึ่งอยู่ภายใต้แหลมสิงห์ลงไปจนถึงเกาะกูดนั้นให้แก่กรุงสยาม ตามกำหนดเขตแดนดังว่าไว้ในข้อ ๒ ของสัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนดังกล่าวมาแล้ว

ข้อ ๓

การที่จะส่งมอบดินแดนเหล่านี้ซึ่งกันและกันนั้น จะได้จัดให้สำเร็จภายในยี่สิบวัน ตั้งแต่วันที่ได้แลกเปลี่ยนรหัสสัญญา

* กองบรรณสาร เก็บ ๒.๒๙ หมวดสนธิสัญญา (การเจรจาทำสนธิสัญญาเขตแดนไทยฝรั่งเศสศักราช ๒๔๔๘ (๑๙๐๓))

ข้อ ๔

กรรมการร่วมกันกองหนึ่ง มีนายทหารแลพนักงานฝ่ายไทยแลฝรั่งเศส ซึ่งสองประเทศที่ทำสัญญาจะ
ได้เลือกตั้งขึ้นภายในสี่เดือน ตั้งแต่วันที่ได้แลกเปลี่ยนรติไฟสัญญานี้แล้ว แลให้ไปปักเขตแดนทั้งปวงที่ตกลงกัน
ใหม่นี้ กรรมการนี้จะได้ลงมือปักปันในฤดูที่จะทำการได้ทันที แลให้ทำการตามความที่กำหนดที่กล่าวไว้ในสัญญา
ว่าด้วยปักปันแดนที่ติดท้ายหนังสือสัญญานี้

ข้อ ๕

บรรดาคนชาวทวีปเอเชีย ซึ่งอยู่ในบังคับหรือในป้องกันของฝรั่งเศสผู้ซึ่งจะได้จับกุมขึ้นตามข้อ ๑๑
ในหนังสือสัญญาวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ ฤศศักราช ๑๘๐๔ นั้น ถ้าเป็นคนที่จะมาอยู่ใน
ในที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศสในกรุงเทพฯภายหลังวันที่ลงชื่อหนังสือสัญญานี้แล้ว จะต้องอยู่ในอำนาจศาลฝ่าย
สยามตามธรรมเนียมของบ้านเมือง

อำนาจศาลคดีต่างประเทศฝ่ายสยาม ซึ่งได้ไว้ในข้อ ๑๒ ของหนังสือสัญญาลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์
รัตนโกสินทรศก ๑๒๒ ฤศศักราช ๑๘๐๔ นั้น จะต้องผ่อนใช้ตามสัญญาว่าด้วยอำนาจศาลที่ติดท้ายหนังสือสัญญา
นี้ ให้ขยายใช้ทั่วไปทั้งกรุงเทพฯสำหรับคนชาวเอเชีย ซึ่งอยู่ในบังคับหรืออยู่ในป้องกันของฝรั่งเศสที่ไว้ในข้อ ๑๐ แล
ข้อ ๑๑ ของหนังสือสัญญาเก่าที่กล่าวมาแล้ว แลเป็นคนที่ได้จับกุมขึ้นในที่ว่าการกงสุลฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้

วิธีอำนาจศาลอย่างนี้จะเลิกไปใช้ต่อไป คือจะเปลี่ยนอำนาจศาลคดีต่างประเทศไปเป็นอำนาจศาลฝ่าย
สยามตามธรรมเนียมของบ้านเมือง เมื่อได้ประกาศใช้กฎหมายรวมลักษณะต่างๆ คือกฎหมายรวมลักษณะอาญา
หรือโทษ กฎหมายลักษณะแพ่งแลการค้าขาย กฎหมายลักษณะวิธีพิจารณาคดี แลกฎหมายลักษณะจัดตั้งศาล

ข้อ ๖

คนชาวเอเชียซึ่งอยู่ในบังคับแลป้องกันของฝรั่งเศส จะได้มีกรรมสิทธิ์เหมือนคนในพื้นที่เมืองตลอดทั่วกรุง
สยาม คือกรรมสิทธิ์ในการถือที่ดิน กรรมสิทธิ์ในการที่จะอยู่หรือจะเที่ยวไปแห่งใด ๆ ได้ ไม่มีข้อกำหนดห้ามด้วย
คนเหล่านี้จะต้องเสียภาษีอากร แลส่วย หรือการเกณฑ์ใช้ราชการตามธรรมเนียม
แต่จะได้ยกเว้นจากการเกณฑ์เป็นทหาร แลจะไม่ต้องเสียภาษี หรือค่าแรงแทนเกณฑ์เป็นการพิเศษขึ้นอีก

ข้อ ๗

ข้อความทั้งปวง ในหนังสือสัญญาใหญ่น้อยทั้งปวงที่มีอยู่แต่ก่อน ในระหว่างกรุงเทพฯกับฝรั่งเศส ซึ่งไม่
ได้แก้ไขไว้ในหนังสือนี้ ต้องคงอยู่ตามเดิม

ข้อ ๘

ถ้ามีข้อแย้งกันขึ้นในการแปลความหมายของหนังสือสัญญานี้ที่ได้ทำไว้ทั้งภาษาไทยแลภาษาฝรั่งเศสนั้น
จะต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก

ข้อ ๙

หนังสือสัญญานี้ จะต้องรติไฟภายในกำหนดสี่เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้ลงชื่อหรือก่อนกำหนดนั้น ถ้ากระทำได้
หนังสือสัญญานี้ ผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญกระทำอย่างละ ๒ ฉบับ
ณ กรุงเทพมหานคร ณ วันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ ฤศศักราช ๑๘๐๘

สัญญาว่าด้วยปักปันเขตแดนคดีท้ายหนังสือ

สัญญาลงวันที่ ๒๓ มีนาคม รศ. ๖๕

เพื่อเป็นประโยชน์ที่จะให้กรรมการซึ่งกล่าวไว้ในข้อ ๔ ของหนังสือสัญญาลงวันที่
จัดการปักปันเขตแดนให้สะดวกแก่แลเพื่อที่จะไม่ให้เกิดมีข้อขัดข้องขึ้นได้ ในการปักปันเขต
แดนนี้รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามกับรัฐบาลของรัฐบาลฝรั่งเศส จึงได้ยินยอม
ตกลงกันตามความที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑

เขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น ตั้งแต่ชายทะเลที่ตรงข้าม
จากยอดเขาสูงที่สุดของเกาะภูเก็ตเป็นหลักแล้ว ตั้งแต่เหนือไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงสันเขา
พนมกระวานแลเป็นที่เข้าใจกันชัดเจนด้วยว่า แม้จะมีเหตุการณ์อย่างใด ๆ ก็ดี ฟากไหนเขา
เหล่านี้ข้างทิศตะวันออกรวมทั้งที่ลุ่มน้ำคลองเกาะปอดด้วยนั้นต้องคงเป็นดินแดนฝ่ายอินโดจีน
ของฝรั่งเศสแล้ว เขตแดนต่อไปตามสันเขาพนมกระวานทางทิศเหนือจนถึงเขาพนมทม
ซึ่งเป็นเขาใหญ่บนน้ำที่หลายระหว่างลำน้ำที่ไหลตกอ่าวสยามฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำที่ไหลตกทะเล
สาบอีกฝ่ายหนึ่ง ตั้งแต่เขาพนมทมนั้น เขตแดนไปตามทิศพายัพก่อนแล้วจึงไปตามทิศเหนือ
ตามเขตแดนซึ่งเบญอยู่ในปัจจุบันนี้ระหว่างเมืองพระตะบองฝ่ายหนึ่ง กับเมืองจันทบุรีแล
เมืองตราขอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วต่อไปจนถึงที่เขตแดนนี้ข้ามลำน้ำใสตั้งแต่เหนือไปตามลำน้ำนั้นจน
ถึงปากที่ต่อกับลำน้ำศรีโสภณแลตามลำน้ำศรีโสภณต่อไปจนถึงที่แห่งหนึ่งในลำน้ำนี้ ประมาณ
สิบกิโลเมตรฤๅสองร้อยห้าสิบเส้นใต้เมืองอาร์ดู ตั้งแต่ที่นี้ตั้งเส้นตรงไปจนถึงเขาแดงแรกตรง
ระหว่างกลางทางช่องเขาทั้ง ๒ ที่เรียกว่าช่องตะโกกับช่องเสมต แต่ได้เป็นที่เข้าใจกันว่าเส้น
เขตแดนที่กล่าวมาที่สุคนธ์ จะต้องปักปันกันให้มีทางเดินตรงในระหว่างเมืองอาร์ดูกับช่อง
ตะโกคงไว้ในเขตกรุงสยามตั้งแต่ที่เขาแดงแรกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขตแดนต่อไปตาม
เขาบันน้ำที่ตกทะเลสาบแลแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่ง กับที่ตกน้ำมูนอีกฝ่ายหนึ่งแล้วต่อไปจนตกลำ

* จากพิมพ์กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ

แม่น้ำโขงได้ปากมุนตรงปากห้วยคอนตามเส้นเขตแดนที่กรรมการปักปันแดนครั้งก่อนได้ตกลงกันแล้ว เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ ฤดูศกักราช ๑๙๐๗

ได้เขียนเส้นพรหมแดนประเมินไว้อย่างหนึ่งในแผนที่ตามความที่กล่าวในข้อนี้คิดเนื่องไว้ในสัญญาด้วย

ข้อ ๒

เขตแดนเมืองหลวงพระบางนั้นตั้งแต่ทิศใต้ในแม่น้ำโขงที่ปากน้ำเหือง แล้วต่อไปตามกลางลำน้ำเหืองจนถึงที่แรกเกิดน้ำที่เรียกชื่อว่า ภูเขาเมียง ค่อนเขตแดนไปตามเขาบันน้ำตกแม่น้ำโขงฝ่ายหนึ่ง กับตกแม่น้ำเจ้าพระยาอีกฝ่ายหนึ่ง จนถึงที่ในลำแม่น้ำโขงที่เรียกว่าแก่งผาโตตามเส้นพรหมแดนที่กรรมการปักปันเขตแดนได้ตกลงกันไว้แต่วันที่ ๑๖ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ ฤดูศกักราช ๑๙๐๖

ข้อ ๓

กรรมการปักปันเขตแดนที่กล่าวไว้ในข้อ ๔ ของหนังสือสัญญาลงวันนี้จะต้องทำการปักปันหมายเขตลงไว้ในพื้นที่ตามเขตแดนที่ไว้ในข้อ ๑ นี้ ถ้าในเวลาที่กำลังไปทำการปักปันเขตแดนกันอยู่นั้น รัฐบาลฝรั่งเศสจะมีประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นพรหมแดนใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามลักษณะภูมิประเทศแทนเส้นพรหมแดนที่ได้ตกลงยินยอมกันไว้แล้ว การที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงกันนั้นถึงโดยว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไร ๆ ก็ดี จะต้องทำไม่ให้เป็นทีล่วงล้ำเสียประโยชน์ของรัฐบาลสยามด้วย

สัญญานี้ผู้มีอำนาจเต็มทั้ง ๒ ฝ่ายได้ลงชื่อแลประทับตราไว้เป็นสำคัญอย่างละสองฉบับ ณ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ ฤดูศกักราช ๑๙๐๗

(ประทับตราแลเซ็น) เทวะวงหวิโรประการ

(ประทับตราแลเซ็น) วี คอลแลง (เคอปลังยี)

LI RT

อนุสัญญาพระราชวังสยามกับฝรั่งเศส
เพื่อวางระเบียบความเกี่ยวพันพระราชวังสยามกับอินโดจีน
ลงนามกันณกรุงเทพบ วันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕^(๑)
ได้ยกเลิกเปลี่ยนสำคัญฉบับกันณกรุงเทพบ วันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐

คำปรารภ

สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามและประธานาธิบดีแห่งเรปบลิกฝรั่งเศสมีโนทรปรารภว่าเท่าเทียมกันที่จะให้ความเกี่ยวพันเฉพาะพระราชวังสยามกับอินโดจีนได้รับประโยชน์ของบทบัญญัติแห่งหนังสือสัญญาฉบับใหม่ที่ด้วยทางพระราชไมตรี และการค้าขายและการเดินเรือซึ่งกรุงสยามกับฝรั่งเศสได้ลงนามกันณวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕^(๒) นั้น โดยสมบูรณ์ที่สุดที่จะเป็นไปได้ จึงได้ตกลงจะกระทำอนุสัญญาฉบับนี้ และจะดำเนินการภายในกำหนดเวลาสั้นที่สุดเพื่อเจรจาทำความตกลงบูรณการต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในข้อ ๒๖ และในโปรโตคอลที่ท้ายหนังสือสัญญาที่ว่ามาแล้วนี้ อันว่าด้วยการวางระเบียบความเกี่ยวพันระหว่างอินโดจีนกับกรุงสยาม และเพื่อการนี้ จึงได้ทรงแต่งตั้ง และแต่งตั้งผู้มีอำนาจเต็มทั้งสองฝ่าย คือ

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามนั้น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไกรทศประพันธ์ เสนาบดีว่าการต่างประเทศของพระองค์.

ฝ่ายท่านประธานาธิบดีแห่งเรปบลิกฝรั่งเศสนั้น ท่านอเล็กซังดร์ วาเรน ผู้สำเร็จราชการแห่งอินโดจีนฝรั่งเศส.

ผู้ซึ่งเมื่อได้ส่งหนังสือมอบอำนาจให้ตรวจดูซึ่งกันและกัน และได้เห็นเป็นอันถูกต้องแบบอย่างดีแล้ว ได้ปรึกษากันตกลงกันทำสัญญาเป็นข้อกักต่อไปนี้.

(๑) กองบรรณสาร กระทรวงการต่างประเทศ (เอกสารเป็นเล่ม พิมพ์ที่ โรงพิมพ์บางกอกไทยส์ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐)

(๒) หนังสือชุกประมวลสนธิสัญญาของประเทศไทย เล่ม ๓ หน้า ๖๔

ข้อ ๑.

หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี และการค้าขายและการเคี้ยวเรือซึ่งได้ทำกันในระหว่าง
เรปบลิกฝรั่งเศสกับพระราชอาณาจักรสยามเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ นั้น จะ
ต้องเป็นอันใช้บังคับแก่ความเกี่ยวพันและเพาะระวางกรุงสยามกับอินโดจีนโดยทุกประการที่ไม่
ขัดกับอนุสัญญาฉบับนี้ ฤๅกับความตกลงต่าง ๆ อันได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญานี้ นับตั้งแต่วัน
แลกเปลี่ยนสัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้เป็นต้นไป.

ข้อ ๒.

โดยที่ข้อ ๒ แห่งหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ ให้ประกันแก่
กรุงสยามและอินโดจีนในอันจะรักษาและด้อยที่ด้อยเคารพห่อเขตแดนอันเป็นสามัญแก่ทั้งสอง
ฝ่ายนั้น อัครราชที่แห่งอนุสัญญานี้ปฏิญาณว่า ข้อ ๓ แห่งสัญญา ลงวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.
๑๘๙๓^(๓) และข้อ ๖ แห่งอนุสัญญา ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๐๔^(๔) นั้น ให้เป็น
อันยกเลิก.

เพื่อปฏิบัติการตามบทสัญญาอันกล่าวไว้ในวรรคที่ ๒ ของข้อ ๒ แห่งหนังสือสัญญา
ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ นั้น อัครราชที่แห่งอนุสัญญานี้ได้ตกลงกันต่อไปอีก
ดังนี้ คือ.

๑.- ในสองตอนของเขตแดนระวางกรุงสยามกับอินโดจีน ซึ่งแม่น้ำโขงเป็นแดน
นั้น จะต้องมีแนวปลอกการทหารกว้างข้างละ ๒๕ กิโลเมตรจากเส้นเขตแดนนั้น.

๒.- ภายในแนวเขตนี้ กรุงสยามและอินโดจีนจะบำรุงกำลังพลติดอาวุธไว้ในอาณา
เขตของตนได้ ก็เฉพาะแต่กำลังตำรวจเท่าที่จำเป็นสำหรับรักษาความปลอดภัยและความสงบ
เรียบร้อยของมหาชนเท่านั้น.

แต่ที่ว่า อัครราชที่แห่งอนุสัญญานี้แต่ละฝ่ายคงสงวน ไว้ซึ่งสิทธิที่จะเพิ่มกำลังเช่นนี้
ขึ้นได้ชั่วคราว เท่าที่จำเป็นสำหรับการที่ตำรวจจักต้องกระทำเป็นพิเศษ และทั้งสองฝ่าย

(๓) หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญาของประเทศไทย เล่ม ๒ หน้า ๑๑๑

(๔) หนังสือชุดประมวลสนธิสัญญาของประเทศไทย เล่ม ๒ หน้า ๑๕๑

สงวนไว้ซึ่งอำนาจภายในอาณาเขตของตนที่จะชนกองพลรบและเครื่องสัมภาระต่าง ๆ ซึ่งต้องการสำหรับการกระทำของตำรวจในเขตแขวงที่ใกล้เคียง ฤๅสำหรับการสงครามกับประเทศนอกอนุสัญญาผ่านข้ามแนวเขตที่ปิดกั้นการทหารนั้นไว้ได้

ในที่สุด อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้แต่ละฝ่ายจะต้องได้รับอำนาจให้พักเครื่องบินทหารที่ไม่มีอาวุธ ในอาณาเขตของตนและภายในแนวเขตที่ปิดกั้นการทหารนั้นไว้ได้ทุกเมื่อ.

๓.- ภายในแนวเขตที่ปิดกั้นการทหารนั้น ห้ามมิให้มีค่ายมั่นฤๅสถานสำหรับการทหารฤๅสนามบินสำหรับใช้เฉพาะประโยชน์ของกองทัพ ฤๅมีคลังสำหรับเครื่องอาวุธฤๅกระสุนปืนฤๅยุทธภัณฑ์ เว้นไว้แต่จะเพาะคลังสำหรับเก็บเครื่องสัมภาระที่ต้องใช้อยู่เสมอและเชื้อเพลิง อันเป็นของจำเป็นสำหรับเครื่องบินทหารที่ไม่มีอาวุธนั้นจึงจะมีได้.

สถานที่พักอาศัยของกำลังตำรวจณะแห่งต่าง ๆ ในแนวเขตที่ว่านี้ นั้น พึงมีระเบียบการป้องกันสร้างไว้ได้เท่าที่ถือว่าการตามปกติ สำหรับการรักษาความมั่นคงของที่นั้น ๆ.

๔.- แนวเขตปิดกั้นการทหารที่กำหนดไว้ในวรรคหมายเลข ๑ ข้างบนนี้ นั้น จะต้องปักปันเขตกันโดยอาศัยความตกลงพิเศษ ซึ่งจะต้องเจรจากันทำขึ้นในระวางกรุงสยามกับอินโดจีนโดยเร็วที่สุดที่จะพึงเป็นไปได้.

ความตกลงที่ว่านี้จะต้องกำหนดประเภทและจำนวนพลและเครื่องอาวุธสำหรับกำลังตำรวจของประเทศแต่ละฝ่ายที่จะต้องมิไว้ตามปกติภายในแนวเขตที่กล่าวมาแล้วนั้นไว้.

ความตกลงที่ว่านี้จะต้องกำหนดลักษณะการ ซึ่งภาคีฝ่ายที่เกี่ยวข้องนั้น จะพึงใช้อำนาจซึ่งได้ประสาทให้โดยตอนที่สองของวรรคหมายเลข ๒ ข้างบนนี้ นี้ ได้อย่างไร.

ในที่สุด ความตกลงที่ว่านี้จะต้องวางระเบียบการพิเศษในเรื่องการเคียวอากาศยานในแนวเขตที่ปิดกั้นการทหารนั้น และจะเพาะอย่างยิ่งจะต้องวางลักษณะการที่ว่าอากาศยานทหารฤๅอากาศยานพลเรือนของประเทศทั้งสองนี้แต่ละฝ่ายจะบินข้ามเหนือลำแม่น้ำและร่อนลงและพักอยู่ในที่นั้น ได้อย่างไร.

๕.- ความตกลงพิเศษที่บัญญัติไว้นี้ "คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขง" ซึ่งจะได้ตั้งขึ้นตามข้อ ๑๐ ข้างล่างนี้ จะต้องเป็นผู้พิจารณาแล้วเสนอให้รัฐบาลทั้งสองที่เกี่ยวข้องนั้นอนุมัติ.

LIART

ข้อ ๓.

เพื่อป้องกันมิให้มีข้อพิพาทอย่างใด ในเรื่องเส้นเขตแดนในระวางกรุงสยามกับอินโดจีนในตอนที่มีแม่น้ำโขงเป็นแดนนั้น อัครราชทูตแห่งอนุสัญญาที่ตกลงกันว่า จะได้มีการกำหนดเส้นเขตแดนนั้นอย่างแน่นอนและถาวร โดยความยินยอมพร้อมกันทั้งสองฝ่าย.

เพื่อการนี้ เส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงนั้น มีบทวิเคราะห์ให้ชัดเจนต่อไปนี้ คือ.

๑. ตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่ไม่แยกออกเป็นหลายสายเพราะเกาะนั้น ให้ถือว่าร่องน้ำเป็นเส้นเขตแดนระวางกรุงสยามกับอินโดจีน.

๒. ตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่ยกออกเป็นหลายสาย เพราะมีเกาะซึ่งออกห่างจากฝั่งสยามโดยมีกระแสน้ำไหลสพัดอยู่ในระวางนั้นจะเป็นเวลาหนึ่งเวลาใดในขอบปีก็ตามให้ถือว่าร่องน้ำของสายแยกที่ใกล้ฝั่งสยามที่สุดนั้นเป็นเส้นเขตแดน.

๓. ในบันทึบที่ดินที่ลำน้ำแยกซึ่งอยู่ใกล้กับฝั่งสยามที่สุดนั้น เช่นเช่นด้วยทรายทับถมฤกษ์ขึ้นแห่งขึ้นจนกระทั่งเกาะ ซึ่งแต่ก่อนอยู่ห่างจากฝั่งนั้นเชื่อมต่อกันเป็นหนึ่งกับฝั่งนั้น ๆ ตามหลักนิยมเส้นเขตแดนจักต้องถือว่าร่องน้ำเดิมของสายลำน้ำแยกที่เช่นเช่นด้วยทรายทับถมฤกษ์ขึ้นแห่งขึ้นนั้น แต่ทว่า ถ้าแม้มีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว จะต้องร้องขอต่อคณะข้าหลวงใหญ่ประจำแม่น้ำโขงให้พิจารณาแต่ละกรณีตามเหตุการณ์ที่เป็นจริง และในกรณีเช่นนี้ คณะข้าหลวงใหญ่จะแนะนำให้ย้ายเส้นเขตแดนไปไว้ยังร่องน้ำที่อยู่ใกล้ที่สุดของลำแม่น้ำก็ได้ ถ้าหากวินิจฉัยเห็นว่ากรณีย้ายเช่นนี้เป็นอันพึงปรารถนา ดังเช่นที่ได้ตกลงกันแล้ว แต่บันทึกสำหรับที่ดินต่าง ๆ ในลำแม่น้ำซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในวรรคต่อไปนี้.

บันทึกที่ดินในลำแม่น้ำซึ่งออกชื่อต่อไปนี้ เป็นอันเชื่อมตายตัวกับอาณาเขตสยามคือ กอนเขียว, กอนเขี้ยว, กอนน้อย, กอนยาก, กอนบ้านแพง, หาดทรายเพ-เวินกุ่ม, กอนแกวกอง-กินเหนือและกอนสำโรง ซึ่งบางแห่งพึงนับได้ว่าเป็นส่วนของฝั่งฝ่ายสยามและบางแห่งเป็นฉะเพาะชานเลนที่เกิดสะสมขึ้นและต่อเนื่องกับฝั่งสยามนั้นมากกว่าเป็นเกาะโดยแท้จริง.

คนสังกัดชาติฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ ฤกษ์ทำการเพาะปลูกอยู่ในบันทึกที่ดินที่ระบุชื่อข้างบนนี้ จะคงมีสัญชาติเดิมของตนต่อไป และถ้าหากว่าอยู่ได้บังคับแห่งกฎหมายสยามและบันทึก

LIERT

หนังสือสัญญาซึ่งใช้อยู่แล้ว จะคงเสวยสิทธิในการอาศัยอยู่ ฤๅในการกรรมสิทธิ ฤๅใน สักแต่ว่าการเพาะปลูกนั้นได้ต่อไป.

คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส - สยามประจำแม่น้ำโขงนั้นจะต้องได้รับมอบหมายให้จัด การกำหนดเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงที่วิเวาระหามาแล้วนี้ แต่หากมีข้อสงวนไว้ว่าจะต้องได้ รับอนุक्तिแห่งรัฐบาลทั้งสองที่เกี่ยวข้องนั้น.

การกำหนดเช่นนี้จะต้องรวมทั้งการเขียนเส้นเขตแดนลงในแผนที่ลำแม่น้ำโขง โดยมีกระเสียนมาตราส่วนหนึ่งในหมื่น กับทั้งจะต้องทำเครื่องหมายปักเส้นเขตแดนลงไว้ตาม ลำแม่น้ำโขงในทุกตอนที่เห็นว่าเป็นการจำเป็นด้วย.

ข้อ ๔.

อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้มีความปรารถนาที่จะให้ความเกี่ยวพันทางเศรษฐกิจ ใน ระยะเวลาเขตของทั้งสองฝ่ายให้เผยแพร่โดยสะดวก จึงได้ยินยอมตกลงกันว่า การเดินเรือใน ทางค้าขายนั้น แต่ละฝ่ายจะต้องกระทำโดยเสรีภาพตลอดทั่วความกว้างของลำแม่น้ำโขงใน ทั้งสองตอนที่แม่น้ำนั้นเป็นเส้นเขตแดนในระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีน.

บทบัญญัติแห่งข้อ ๔ ของอนุสัญญา ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๐๔ นั้นเป็น อันคงใช้อยู่ และรับความยินยอมในที่นี้.

บริษัทเดินเรือในทางค้าขาย ซึ่งต่อไปภายหน้าทางราชการของประเทศทั้งสองที่ตั้ง อยู่ชานฝั่ง แต่ละประเทศจักมอบอำนาจให้ใช้เรือเดินตามลำแม่น้ำโขงตอนที่เป็นเส้นเขตแดน ได้ นั้น จะต้องเป็นเฉพาะแก่บริษัทสยามฤๅบริษัทอินโดจีนเท่านั้น.

ข้อ ๕.

คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขงจะต้องได้รับมอบหมายให้พิจารณา ว่าจะมีทางสามารถฤๅไม่อย่างไรในอันจะแก้ไขระเบียบการเข้าถือที่ดินณะฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ซึ่งกรุงสยามได้อนุญาตให้กรุงฝรั่งเศสเข้าถือตามความในข้อ ๖ แห่งหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๑๘๘๓ และข้อ ๘ แห่งอนุสัญญา ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๐๔ นั้น.

LI RT

แต่ที่ว่า เป็นที่ตกลงกันแต่บัดนี้ว่า ถ้าหากจะทำความตกลงพิเศษ แล้วและแก้ไขระเบียบการบัญชีของการอนุญาตให้ เช่าถือที่ว่่ามานี้แล้วการแก้ไขเช่นว่านี้จะเบียดเบียนประโยชน์ของทางราชการฝ่ายอินโดจีนอุปประโยชน์ของคนสังกัดชาติฝ่ายนั้น ซึ่งมีอยู่ณวันที่ทำความตกลงนั้นไม่ได้เป็นอันขาด อนึ่ง เป็นที่เข้าใจกันจะเพาะอย่างยิ่งว่า ถ้าหากว่าแก้ไขระเบียบการให้เช่าถือเช่นว่านี้แล้ว รัฐบาลสยามรับรองว่าจะให้ความสะดวกสำหรับแก่ธุรกิจที่กินฝั่งขวา และถือเอาฤๅเช่าถือที่ดินนั้น ๆ ฐานเอกชนทุกอย่างทุกประการที่จำเป็นสำหรับบริษัทอินโดจีนต่าง ๆ ที่ทำการเคื่รเรือฤๅประกอบการพาณิชย์ตามลำแม่น้ำโขงนั้น.

ข้อ ๖.

โดยเหตุที่ถึงแก่อนี้ต่อไป กรุงสยามจำเป็นจะต้องมีส่วนในการสำรวจทางน้ำในคอนลำแม่น้ำโขงสองตอนที่เป็นเขตแดนนั้น อัครภาคีแห่งอนุสัญญาที่ตกลงกันว่า ข้อ ๒ แห่งหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๑๙๙๓ นั้นให้เป็นอันยกเลิกเสียโดยอนุสัญญาฉบับนี้.

อนึ่ง แต่ละฝ่ายจะต้องได้รับอำนาจเพื่อใช้เรือมีอาวุธเคื่รไปมาตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่เป็นเขตแดน เพื่อการศุลกากรฤๅเพื่อการสำรวจสำหรับสืบจับนั้นได้.

แต่ความตกลงพิเศษที่ว่่าไว้ในข้อ ๒ แห่งอนุสัญญานั้นนั้น จะต้องกำหนดจำนวน ชนิด และขนาดระวางของเรือมีอาวุธเช่นว่านี้ และกำหนดเคื่รเรืออาวุธอย่างมากประจำเรือนี้ด้วย.

ข้อ ๗.

ตามลำแม่น้ำโขงทั้งสองตอนที่เป็นเขตแดนระวางกรุงสยามกับอินโดจีนนั้น คนสังกัดชาติของประเทศทั้งสองจะต้องมีสิทธิที่จะจับสัตว์น้ำได้ตลอดทั่วความกว้างของแม่น้ำ แต่จะต้องใช้แค่เคื่รเรืออย่างทีลอยฤๅเคื่รเรือจับปลาซึ่งใช้ทอกทั้งด้วยมือเท่านั้น.

เคื่รเรือจับสัตว์น้ำที่เป็นเคื่รเรืออยู่กับที่นั้นจะใช้ในแถบน่านน้ำของฝ่ายใด ก็ต้องเป็นคนสังกัดชาติของประเทศที่เป็นเจ้าของแถบน่านน้ำของฝ่ายนั้นเท่านั้นจึงจะพึงใช้ได้.

ที่ปากน้ำของแควต่าง ๆ นั้น สิทธิในการจับสัตว์น้ำในเขตน่านน้ำนั้น ๆ จะต้องสงวนไว้สำหรับคนสังกัดชาติของประเทศที่เป็นเจ้าของฝั่งฟากที่เกี่ยวข้องนั้นฝ่ายเดียว และเขตที่จะจับ

สัตว์น้ำในลำน้ำกว้างขวางออกไปได้เพียงไรนั้น คณะข้าหลวงใหญ่ประจำแม่น้ำโขงจะต้องเป็นผู้กำหนดตามลักษณะท้องถิ่นและในกรณีหนึ่ง ๆ โดยจะเพาะ.

ข้อ ๘.

อัครภาคีแห่งอนุสัญญาที่ตกลงกันว่า เพื่อรักษาประโยชน์ของแต่ละฝ่ายไว้ให้มั่นคง จะทำความตกลงพิเศษเพื่อวางระเบียบการใช้และการแยกแบ่งน้ำในลำแม่น้ำโขงตอนที่เป็นเขตแดนนั้น เพื่อสำหรับประโยชน์ในการเกษตรกรรม, อุตสาหกรรม ฤ็พาณิชย์กรรม จะเพาะอย่างยิ่งสำหรับการทกน้ำและการทำแรงไฟฟ้า.

ข้อ ๙.

ในส่วนการโยธาสำหรับบำรุงรักษาและประกอบแก่งลำแม่น้ำโขงให้เป็นทางน้ำสำหรับเก็บเรือได้ในสองตอนที่เป็นเขตแดนนั้น เป็นอันตกลงกันว่า คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขง จะต้องได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เรียบเรียงข้อบังคับ ซึ่งจะวิเคราะห์ข้อข้อที่ว่า ๆ ค่อยไปภายหลัง ประเทศทั้งสองจะต้องช่วยกันพิจารณาและกระทำและออกค่าใช้จ่ายในการโยธาอัน ๆ อย่างไร จนกว่าทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้ตกลงใช้ข้อบังคับ เช่นว่านี้ไว้ให้เป็นอันคงใช้ระเบียบการซึ่งใช้อยู่ในเวลานี้ต่อไป.

คณะข้าหลวงที่กล่าวมาแล้วนี้ จะต้องมีอำนาจสำหรับที่จะแนะนำรัฐบาลทั้งสองฝ่ายในเรื่องระทำการโยธาท่าง ๆ ซึ่งคณะข้าหลวงเห็นว่าจะเป็นประโยชน์จำเปนเพื่อบำรุงรักษาและกระทำให้ลำแม่น้ำเป็นทางเก็บเรือได้ดียิ่งขึ้น หนึ่ง จะร้องขอให้คณะข้าหลวงนั้นออกความเห็นในกำหนดการโยธาอย่างเดียวกันนี้ที่ภาคีทั้งสองซึ่งเกี่ยวข้องจะได้ส่งมาให้พิจารณาหนักก็ได้.

ข้อ ๑๐.

จะต้องทั้งคณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขงขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวน ข้าราชการฝ่ายสยามและฝ่ายอินโดจีนเท่ากันเป็นข้าหลวง.

นอกจากหน้าที่ ๆ อำนวยไว้ในข้อ ๒, ๓, ๕, ๖ และ ๘ แห่งอนุสัญญาฉบับนี้
 คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขงจะต้องได้รับมอบหมายโดยนัยทั่วไป ให้
 เป็นธุระดูแลให้การเป็นไปตามความตกลงพิเศษต่าง ๆ อันเกี่ยวกับบริเวณพรมแดน และ
 พิจารณาปัญหาทุกอย่างอันเกิดขึ้นจากการใช้ระเบียบใหม่ในบริเวณนั้น และจะเพาะอย่างยิ่ง
 จะต้องออกความเห็นในกรณีเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเนื่องด้วยเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำนั้น
 และคณะข้าหลวงนี้จะแนะนำวิธีการใด ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ในการปรองดองระงับปัญหาอัน
 เกี่ยวกับสิทธิในการปลูกเพาะที่คนสัญชาติของประเทศทั้งสองยอมให้อยู่อย่างไม่เป็นกิจ
 ลักษณะในที่ดินในท้องแม่น้ำนั้นก็ได้ แต่ในกรณีทุกเรื่องไปจะเป็นอันตกลงตามคำแนะนำของ
 คณะข้าหลวงนั้นได้ ก็ต้องอาศัยอนุมัติของรัฐบาลทั้งสองที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องให้อนุมัติด้วย
 กัน และให้เป็นลายลักษณ์อักษร.

อนึ่ง คณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขงนี้จะต้องมีหน้าที่ ๆ จะนำข่าว
 กราวที่เป็นประโยชน์ทุกอย่างส่งให้รัฐบาลทั้งสองที่เกี่ยวข้องนั้นทราบ และจะต้องคำริเยบ-
 เรียงข้อบังคับทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อจะยังการตำรวจฝ่ายการเค็รเร็ว, ฝ่ายการสุขาภิบาล และ
 ฝ่ายการสืบจับในบริเวณพรมแดนนั้น ให้เป็นไปโดยลักษณะที่เป็นการร่วมมือกันกระทำการ
 อย่างที่ที่สุด ข้อบังคับเหล่านี้จะบัญญัติโทษในการล่วงละเมิดนั้นก็ได้ และรัฐบาลทั้งสอง
 ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ข้อบังคับนี้เป็นอันลงมือใช้ในเวลาเดียวกันเมื่อทั้งสองฝ่ายได้ตกลง
 ยินยอมพร้อมกันในเรื่องข้อบังคับนั้นแล้ว.

กรุงสยามกับอินโดจีนจะต้องเจรจากันโดยเร็วที่สุดที่จะพึงเป็นไปได้ เพื่อทำความ
 ทกลงสำหรับทั้งคณะข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส-สยามประจำแม่น้ำโขง และสำหรับวางข้อบังคับ
 ระเบียบการแห่งคณะข้าหลวงนั้น. ความตกลงอันนี้จะต้องกำหนดโดยจำนงแห่งอนุสัญญาอันนี้
 ว่าคณะข้าหลวงที่ว่านี้จะพึงมีระเบียบการและจะพึงดำเนินการโดยลักษณะข้อใดสถานใด

ข้อ ๑๑.

โดยอนุวัติความบทบัญญัติแห่งโปรโตคอลที่ท้ายหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๑๙๒๕ นั้น อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องเจรจากันโดยเร็วที่สุดที่จะพึงเป็น

LI RT

ได้ เพื่อทำความตกลงจะเพาะการณสำหรับกำหนดฐานะของกันในบังคับสยามในอินโดจีน ให้เป็นการแน่นอนขึ้นแจ้ง.

ความตกลงที่ว่านี้จะต้องอนุโลมตามบทบัญญัติในหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ ซึ่งวางระเบียบฐานะของชาวอินโดจีนในกรุงสยามนั้น โดยมากที่สุดที่จะพึงเป็นไปได้ และโดยจำนองอย่างยุติธรรมเพื่อจะให้ถ้อยทีถ้อยไต่รับประโยชน์เสมอกัน และ อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้ตกลงกันตั้งแต่นั้นสืบไปว่าจะพิทักษ์รักษาไว้เต็มบริบูรณ์ซึ่งอิสรสิทธิของรัฐบาลทั้งสองที่เกี่ยวข้องในการวางข้อบังคับสำหรับการอพยพของชาวต่างประเทศเข้าไปในอาณาเขตของแต่ละฝ่าย.

อนึ่ง เป็นที่ตกลงกันตั้งแต่นั้นสืบไปด้วยว่า คนเถื่อนทางที่เป็นสัญชาติสยามซึ่งเข้าไปในอินโดจีนเพื่ออยู่ไม่เกินสามเดือนนั้น จะต้องได้รับผลปฏิบัติอย่างที่ได้แก่คนสัญชาติชาติที่ไปรค ให้ได้ประโยชน์อย่างอื่นในการที่ปวงที่เกี่ยวกับกายตัวและการคุ้มครองทรัพย์สินของตน.

ข้อ ๑๒.

เพื่อยังความร่วมมือซึ่งกันและกัน ในระหว่างทางราชการฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจ ของแต่ละฝ่ายในการปราบการอุกฉกรรจ์และการกระทำผิดต่างๆ ตลอดจนทั่วพรมแดนทางบก และทางน้ำระหว่างทั้งสองฝ่ายให้ได้ผลดียิ่งขึ้นนั้น กรุงสยามกับอินโดจีนจะต้องทำความตกลง จะเพาะการณเพื่อแก้ไขและเพิ่มเติมคำสั่งซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ตกลงพร้อมกันออกให้ไว้แล้วแก่ เจ้าพนักงานของประเทศทั้งสอง ในชวบปี พ.ศ. ๑๙๒๐ นั้น.

ข้อ ๑๓.

อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้ตกลงกันว่าจะเจรจาทำอนุสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ในระหว่างกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศสโดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ และจะต้องให้เป็นอันใช้ได้สำหรับ อินโดจีนด้วย.

LI RT

ข้อ ๑๔.

อัครภาคีแห่งอนุสัญญาตกลงกันว่า ความตกลงเรื่องศุลกากรและการค้าชายตามที่บัญญัติไว้ในวรรค ๔ แห่งโปรโตคอลที่ห้าหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ นั้นจะต้องยกเลิกบทบัญญัติในข้อ ๕ แห่งหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๑๘๙๓.

ความตกลงที่ว่านี้จะต้องบังคับบทบัญญัติทุกอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการให้ความสะดวกสำหรับปราบการค้าเถื่อน และจะเพาะอย่างยิ่งสำหรับปราบการค้าฝิ่นเถื่อนตามพรมแดนระหว่างกรุงสยามกับอินโดจีน.

ข้อ ๑๕.

โดยเหตุที่ข้อสัญญาซึ่งต่างฝ่ายต่างได้ให้ไว้ต่อกันทั้งที่บรรยายในวรรคที่ ๑ ของข้อ ๗ และวรรคที่สี่ของข้อ ๘ และข้อ ๙ แห่งอนุสัญญา ลงวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๐๔ นั้นไม่เป็นอันประกอบตามความต้องการและความสามารถที่กรุงสยามและอินโดจีนจะเผยแผ่ในทางเศรษฐกิจต่อไปได้นั้น อัครภาคีแห่งอนุสัญญานี้จึงปฏิญาณว่าบทบัญญัติที่ว่ามาแล้วข้างต้นแห่งอนุสัญญาที่ว่านั้นเป็นอันยกเลิกเสียแล้ว.

ทั้งสองฝ่ายตกลงกันต่อไปว่า กรุงสยามกับอินโดจีนจะต้องยินยอมพร้อมกันวางโครงการสำหรับร่วมมือกันทำการเผยแผ่ทางคมนาคมและการเกี่ยวพันต่อกันโดยทางถนน, ทางรถไฟ, ทางทะเล, ทางแม่น้ำ, ทางอากาศ, ทางโทรเลข, ทางวิทยุโทรเลขและทางไปรษณีย์ในระวางประเทศทั้งสอง.

โครงการสำหรับกิจการอันเป็นประโยชน์ด้วยกันทั้งสองฝ่ายนี้ เมื่อภายหลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นเป็นการสมควรที่จะกระทำเช่นนั้นแล้ว ก็จะต้องแก้ไขและทำให้บริบูรณ์.

ข้อ ๑๖.

บันดาบทบัญญัติทั้งปวงแห่งหนังสือสัญญาและความตกลงที่ได้ทำไว้ในระวางกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศสก่อนหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ ซึ่งไม่ต่องกันโดยอย่างใดเลยกับบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาฉบับนี้ เป็นอันยกเลิกทั้งสิ้น.

LI RT

แต่ทว่า บันดาความเกี่ยวพันซึ่งจะต้องเป็นท้องเรื่องของความตกลงบูรณาการต่างๆ ที่มีบัญญัติไว้ในอนุสัญญาฉบับนั้นนั้นจะต้องเป็นอันคงอยู่ในบังคับของบทบัญญัติที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ญาของบทบัญญัติซึ่งได้ตั้งขึ้นแทนโดยหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕ นั้น จนกว่าจะถึงวันที่ลงมือใช้ความตกลงนั้น ๆ.

ข้อ ๑๖.

อนุสัญญาฉบับนี้จะต้องมีผลเป็นอันใช้ได้ตั้งแต่วันที่แลกเปลี่ยนสัตยาบันต่อกัน และจะต้องเป็นอันใช้ได้ชั่วกำหนดเวลาสิบปี ตั้งแต่วันที่แลกเปลี่ยนสัตยาบันหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี และการค้าขายและการเดินเรือซึ่งได้ทำในระวางกรุงสยามกับกรุงฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๙๒๕.

ถ้าภายในสิบสองเดือนก่อนสิ้นกำหนดเวลาที่ว่าไว้นี้ อัครราชทูตแห่งอนุสัญญานี้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้แจ้งเจตนาที่จะเลิกอนุสัญญาฉบับนี้แก่อีกฝ่ายหนึ่งแล้ว อนุสัญญานี้จะต้องเป็นที่บังคับต่อไป จนกว่าจะสิ้นกำหนดปีหนึ่งนับตั้งแต่วันที่อัครราชทูตแห่งอนุสัญญานี้ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้ออกเลิกอนุสัญญานี้.

แต่ทว่า เป็นที่เข้าใจกันโดยบังชั้วว่า การบอกเลิกอนุสัญญาเช่นว่านี้ จะมีผลพิบบทสัญญาข้อใด ๆ ที่ได้ออกเลิกเสียแล้ว โดยความตกลงก่อน ๆ ญาโดยอนุสัญญาฉบับนี้ ให้เป็นอันกลับใช้ได้ก็อีกนั้นไม่ได้เลย.

ข้อ ๑๗.

อนุสัญญาฉบับนี้จะต้องได้รับสัตยาบัน และสัตยาบันทั้งสองฝ่ายนั้น จะต้องแลกเปลี่ยนกันณะกรุงเทพฯ ฯ ภายในระยะเวลาสั้นที่สุดที่จะกระทำได้.

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มแต่ละฝ่าย ได้ลงนามและประทับตราลงไว้ในอนุสัญญานี้เป็นสำคัญ.

LI RT

ทำคู่กันสองฉบับเป็นภาษาฝรั่งเศสและกรุงเทพฯ ฯ เมื่อวันที่สี่สิบห้าของเดือนที่ห้า
พุทธศักราชสองพันสี่ร้อยหกสิบเก้า ตรงกับวันที่สี่สิบห้า สิงหาคม พุทธศักราช พันเก้าร้อย
สี่สิบหก.

(ลงพระนามและประทับตรา) ไครทสประพันธ์

(ลงนามและประทับตรา) วาเรน

ความตกลง

ระหว่าง

ราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 เกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย
 ประชาชนลาว

โดยปรารถนาที่จะกระชับความสัมพันธ์อันดีและเพื่อสันติภาพ มิตรภาพและความ
 ร่วมมือระหว่างประเทศทั้งสองตลอดไป

โดยอ้างถึงอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน
 ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25
 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งกำหนดเขตแดน
 ระหว่างประเทศทั้งสอง

โดยมีเจตจำนงที่จะจัดทำหลักเขตแดนทั้งทางบกและในแม่น้ำตลอดแนวเพื่อให้
 ทั้งสองฝ่ายรู้จักที่ตั้งของเส้นเขตแดนอย่างแน่ชัดและชัดเจนตลอดกาล

โดยมุ่งหวังว่าการดำเนินการดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ
 และความร่วมมือนานาชาติระหว่างกัน เสริมสร้างความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของแต่ละประเทศ

จึงได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

ข้อ 1

รัฐบาลของทั้งสองประเทศตกลงที่จะร่วมกันสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว
 ตลอดแนว ให้เป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน
 ค.ศ. 1904. สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25
 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น

- 2 -

ข้อ 2

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ 1 รัฐบาลทั้งสองตกลงตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วม ไทย-ลาว โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธาน องค์ประกอบของคณะกรรมการดังกล่าวของแต่ละฝ่ายจะมีจำนวนเท่าเทียมกัน ดังปรากฏในภาคผนวกแนบท้าย ความตกลงนี้ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการของฝ่ายใด ให้แจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

ข้อ 3

คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1. พิจารณาการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวให้เป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น

2. ร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่จะทำการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนว
3. จัดทำแผนที่เส้นเขตแดนตลอดแนวระหว่างประเทศทั้งสอง
4. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อช่วยปฏิบัติงานของคณะกรรมการ 4 ตามแต่

จะเห็นสมควร

ข้อ 4

คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว จะประชุมกันปกติปีละ 1 ครั้ง ถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการร่วมจะประชุมกันเป็นกรณีพิเศษก็ได้

ทั้งสองฝ่ายจะผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุม การประชุมจัดขึ้นที่ประเทศใด ประเทศนั้นจะเป็นผู้รับภาระค่าอาหาร และค่าที่พักให้อีกฝ่ายหนึ่ง

ข้อ 5

ความรับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำหลักเขตแดนร่วมกันของรัฐบาลแต่ละฝ่ายให้ใช้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมในส่วนของแต่ละฝ่าย ให้ฝ่ายนั้นรับผิดชอบเอง สำหรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการจัดทำหลักเขตแดนนี้ รัฐบาลแต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบครึ่งหนึ่ง

2. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนที่ขนย้ายไปบริเวณชายแดนของทั้งสองประเทศ ให้ถือว่าเป็นการนำเข้าหรือส่งออกของแต่ละประเทศ

- 3 -

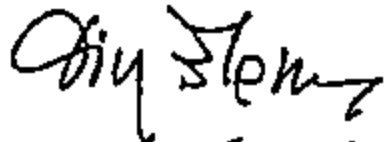
ข้อ 6

ให้ความตกลงฉบับนี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่มีการลงนามโดยผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจ
ถูกต้องจากรัฐบาลของทั้งสองประเทศ

ทำที่ สงขลา ณ วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 เป็นภาษาไทยและภาษาลาวเป็นคู่
ฉบับ ด้วยทั้งสองภาษาใช้เป็นหลักฐานได้เท่าเทียมกัน

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

สำหรับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

(นายอานันท์ ปองชัย)

รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ

(นายสมสะหวาด เล่งสะหวัด)

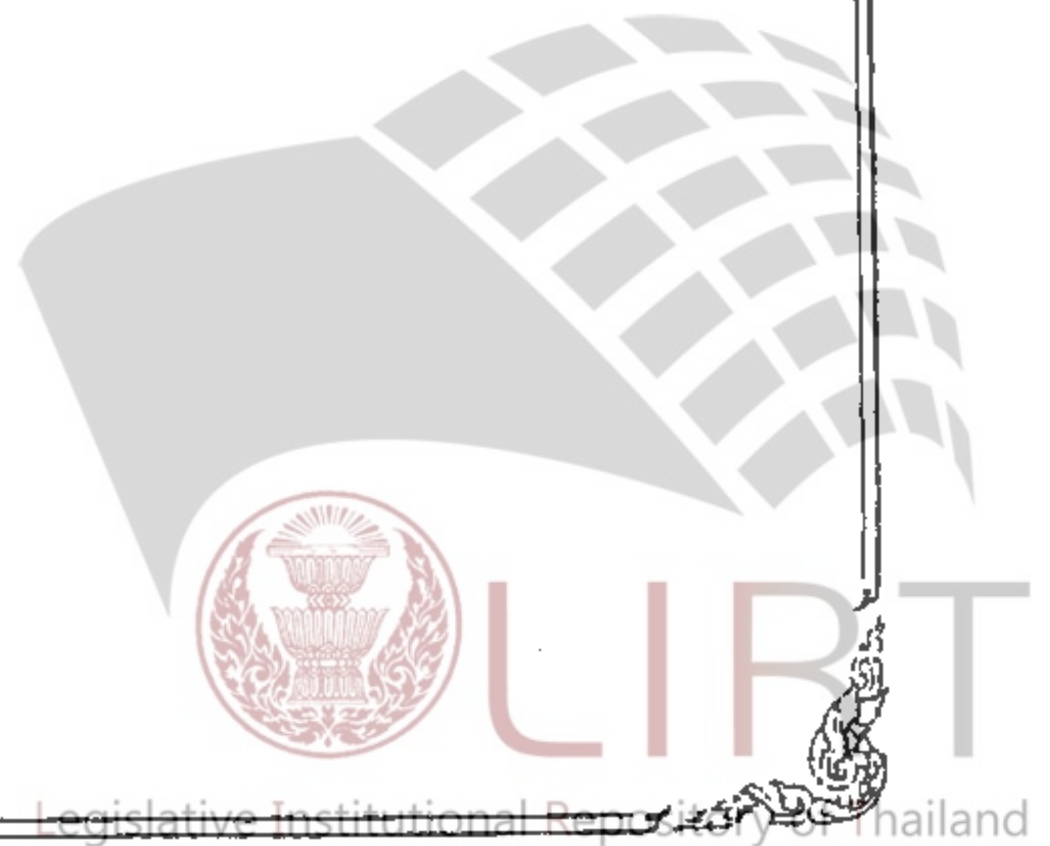
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ภาคผนวก

องค์ประกอบคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายไทย)

1.	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ	ประธานกรรมการ
2.	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	รองประธานกรรมการ
3.	ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หรือผู้แทน	กรรมการ
4.	ผู้แทนกองทัพบก	กรรมการ
5.	เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
6.	เอกอัครราชทูต ณ เวียงจันทน์	กรรมการ
7.	เจ้ากรมแผนที่ทหาร หรือผู้แทน	กรรมการ
8.	เจ้ากรมอุทกศาสตร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
9.	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
10.	อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	กรรมการ
11.	อธิบดีกรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน	กรรมการ
12.	อธิบดีกรมเจ้าท่า หรือผู้แทน	กรรมการ
13.	อธิบดีกรมเอเชียตะวันออก หรือผู้แทน	กรรมการ
14.	อธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ
15.	รองอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ
16.	ผู้อำนวยการกองเขตแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการและเลขานุการ
17.	เจ้าหน้าที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

องค์ประกอบคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายลาว)

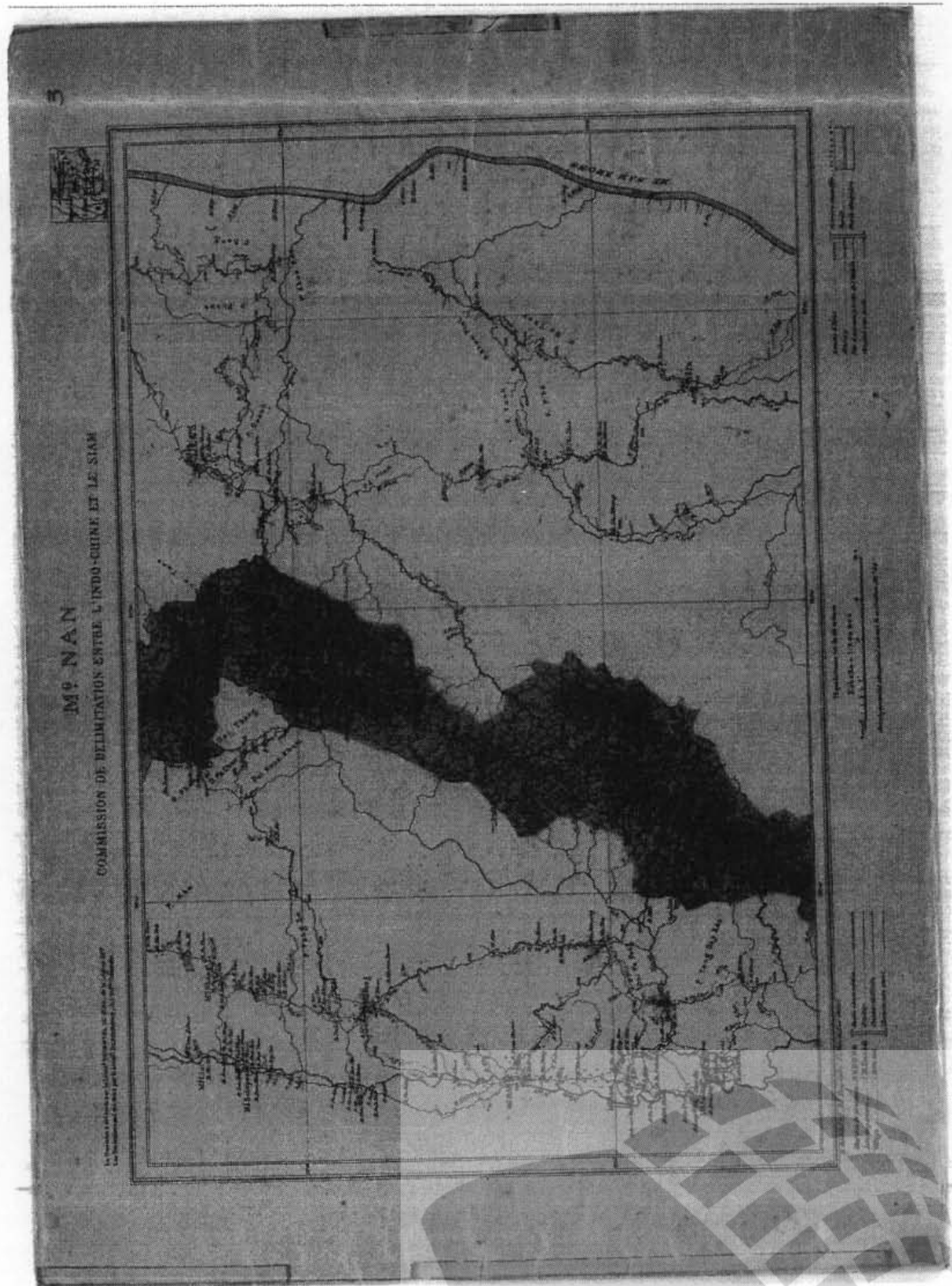
1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ประธานคณะกรรมการร่วมมือลาว-ไทย	ประธาน
2. รองประธานคณะกรรมการร่วมมือลาว-ไทย	รองประธาน
3. เอกอัครราชทูตลาวประจำประเทศไทย	กรรมการ
4. หัวหน้ากรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
5. รองหัวหน้ากรมใหญ่ป้องกันความสงบ กระทรวงภายใน	กรรมการ
6. ที่ปรึกษากฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
7. รองหัวหน้ากรมแผนที่แห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
8. รองหัวหน้ากรมชายแดนแห่งชาติ กระทรวงภายใน	กรรมการ
9. ผู้แทนสำนักงานนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
10. ผู้แทนกรมใหญ่เสนาธิการ กระทรวงป้องกันประเทศ	กรรมการ
11. ผู้แทนกรมตำรวจ กระทรวงป้องกันประเทศ	กรรมการ
12. ผู้แทนกรมเอเชีย-แปซิฟิก และแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
13. ผู้แทนกรมคมนาคม กระทรวงคมนาคม ขนส่ง ไปรษณีย์ และก่อสร้าง	กรรมการ
14. ผู้แทนกรมธรณีวิทยา และป่าไม้ กระทรวงอุตสาหกรรม และหัตถกรรม	กรรมการ
15. หัวหน้าแผนกชายแดน กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย	กรรมการ
16. เลขาธิการคณะกรรมการร่วมมือลาว-ไทย	กรรมการ
17. หัวหน้าแผนกคุ้มครองเส้นเขตแดน และหลักหมาย กรมชายแดนแห่งชาติ กระทรวงภายใน	กรรมการ

LIBRT

แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามผลงานของคณะกรรมการปักปันสยาม-ฝรั่งเศส ภายใต้อนุสัญญาลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1904

LIART

NAM HEUNG

COMMISSION DE DÉLIMITATION ENTRE L'INDO-CHINE ET LE SIAM

Les bornes ont été placées par
le Capitaine de Vaisseau de 1re Classe
de l'Armée de Mer de l'Indo-Chine
A. LEBLANC le 15/05/1907, au 1er Colonne

N. BARREAU, Editeur - Géographe, 27, Rue de la Harpe, PARIS

Chemin de provision... AKHONG
Ligne importante... M. Damsal
Habitat...
Rivière...
Saut...
Saut difficile...
Cascades...

Echelle = 1:200 000

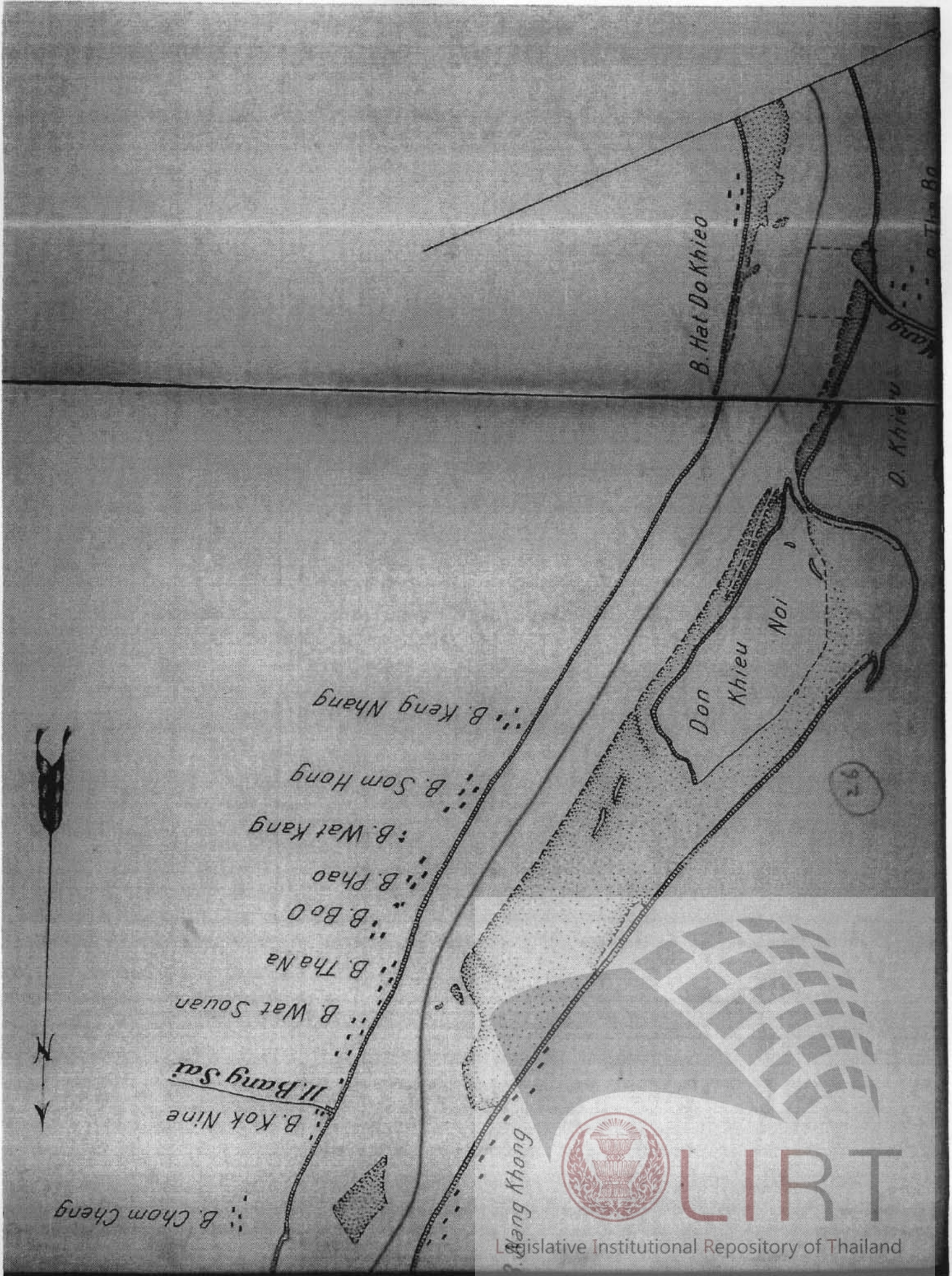

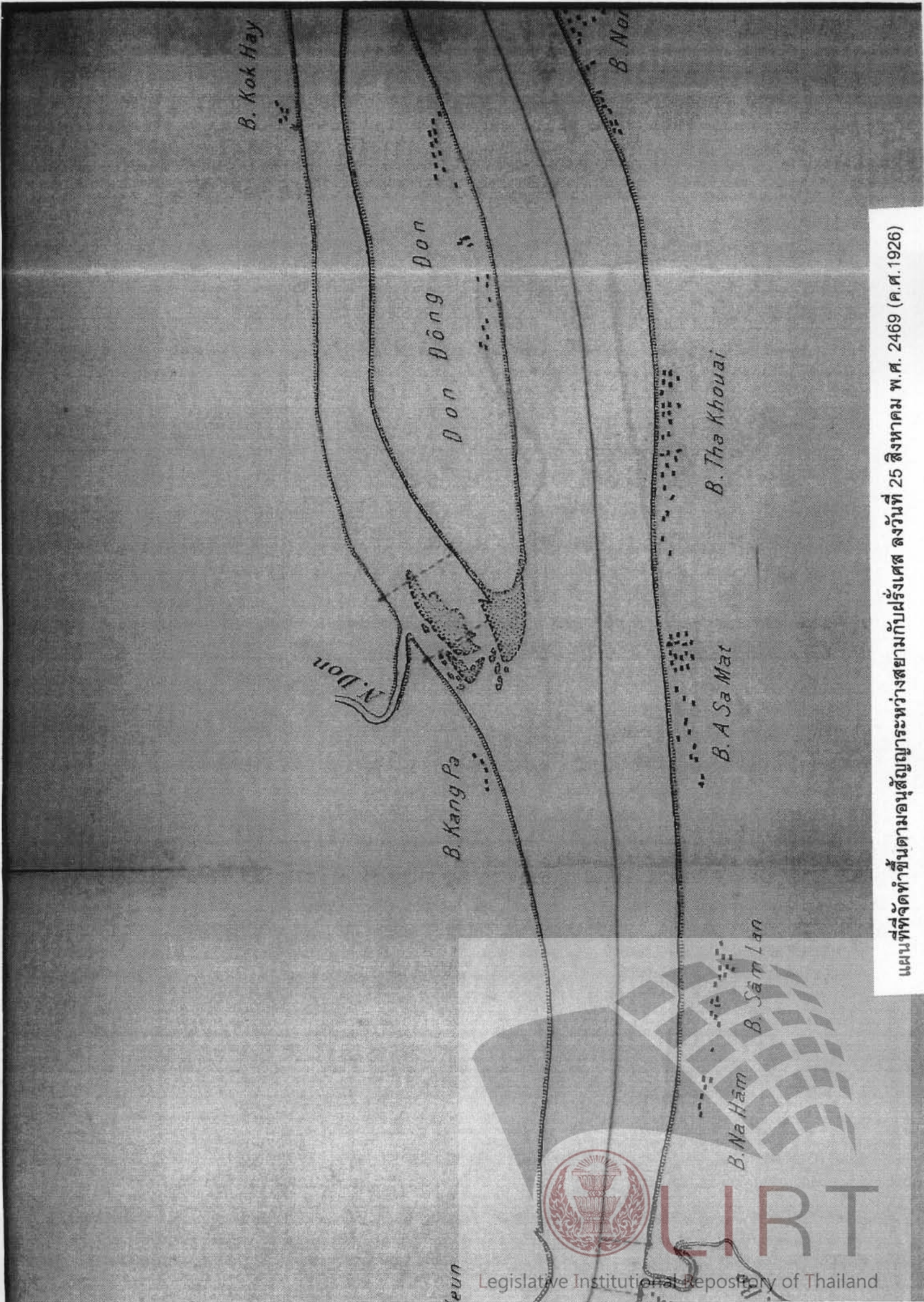
แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามผลงานของคณะกรรมการปักปันสยาม-ฝรั่งเศส ภายใต้สนธิสัญญาและพิธีสารว่าด้วยการ

ปักปันเขตแดนแบบท้ายสนธิสัญญา ลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907

Legislative Institutional Repository of Thailand

แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 (ค.ศ.1926)

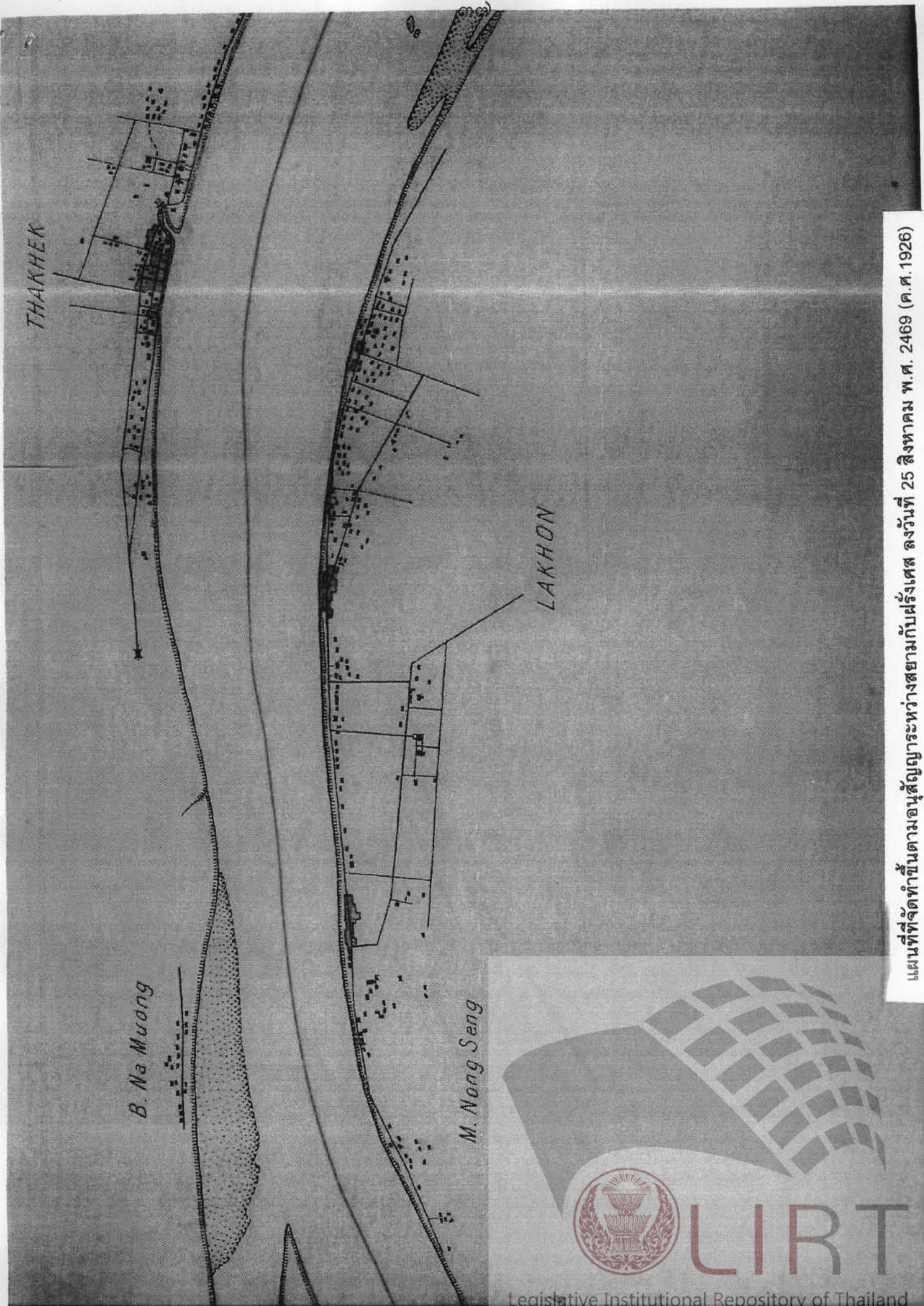

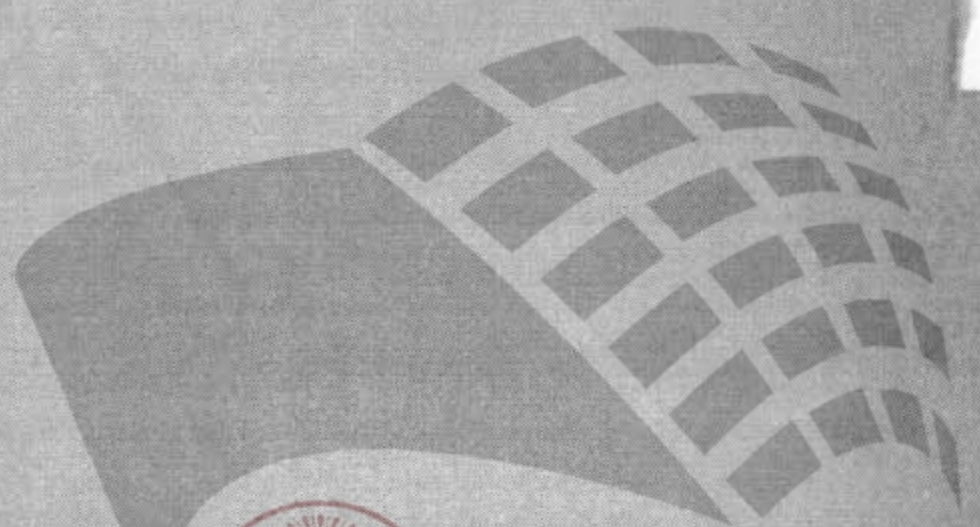
แผนที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926)

LIART

แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926)

LIART

Legislative Institutional Repository of Thailand

B. Tha Dua

Dan Mala

B. Muang Soum

D. Hat Sio

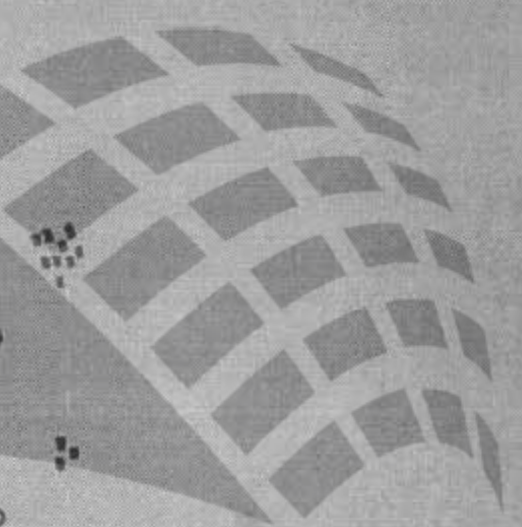
B. Muang Kao

D. Keo Kong

Dan Din Nua

B. Muong Kao

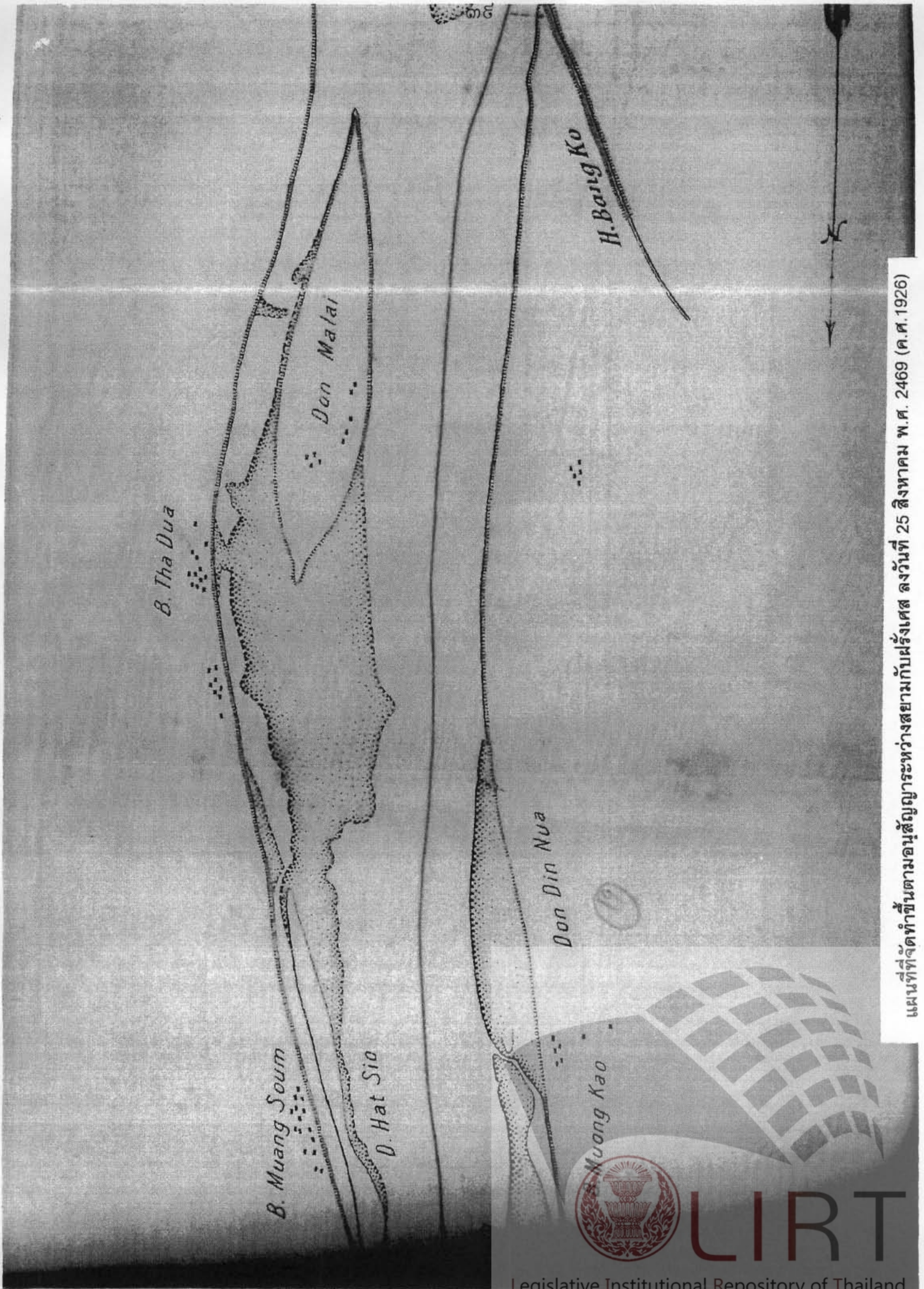
B. Nong Chang

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand

แผนที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926)

แผนที่ที่จัดทำขึ้นตามอนุสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926)

LIERT

**ภูมิหลังและสถานะล่าสุดของการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว
ในกรอบของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว**

1. ภูมิหลัง

- เขตแดนไทย-ลาวมีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 1,810 กิโลเมตร โดยแยกเป็นเขตแดนทางบกประมาณ 702 กิโลเมตร กับเขตแดนตามแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองประมาณ 1,108 กิโลเมตร
- เขตแดนไทย-ลาวเป็นไปตามอนุสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1904 ความตกลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1904 สนธิสัญญาวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1907 และพิธีสารแนบท้าย อนุสัญญาวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1926 และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น ทั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนาม "ความตกลงระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน" เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2539 ที่จังหวัดสงขลา ทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกันที่จะให้มีการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไทย-ลาว ตลอดแนว โดยมีกลไกการเจรจา คือ คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (Joint Boundary Commission - JBC) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศเป็นประธานร่วม นอกจากนี้ ยังมีคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมไทย-ลาว คณะผู้อำนวยความสะดวกการร่วมไทย-ลาว และชุดสำรวจร่วมไทย-ลาว จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-ลาว ภายใต้กรอบคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว

2. สิ่งที่กำลังดำเนินการแล้ว และสิ่งที่จะดำเนินการต่อไป

สิ่งที่ดำเนินการแล้ว

- ผลการดำเนินการจนถึงปัจจุบัน สามารถสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกได้แล้ว 204 หลัก (คณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว รับรองแล้ว 190 หลัก) ระยะทาง 676 กม.ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 96 ของเขตแดนทางบก (การคำนวณระยะทางและร้อยละของงานแตกต่างกันระหว่างไทยกับลาว เพราะแต่ละฝ่ายต่างคำนวณตัวเลขดังกล่าวบนพื้นฐานของเขตแดนที่ตนอ้างสิทธิ)
- ในการประชุมคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (JBC) ครั้งล่าสุด (ครั้งที่ 8) เมื่อวันที่ 7-8 มีนาคม 2550 ที่เมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาคดโค้งโดยให้ความสำคัญสูงสุด 8 บริเวณ ได้แก่ บริเวณต้นน้ำเหือง (บ้านร่มเกล้า) จ.พิษณุโลก บริเวณบ้านทุ่งหนองบัว บริเวณด่านช่องเม็ก-วังเต่า และบริเวณห้วยดอน จ.อุบลราชธานี บริเวณแก่งผาโต และผาหม่น-ภูชี้ฟ้า จ.เชียงราย บริเวณสามหมูบ้าน จ.อุดรดิตถ์ และเห็นชอบร่วมกันให้หารือกันต่อไปเพื่อแก้ไขปัญหาคดโค้งอื่น ๆ อีก 9 จุด ได้แก่ บริเวณดอยก๊วก้อ และภูสามเกล้า จ.น่าน บริเวณภูป่าไร่-ภูสถาน ภูจันแดง ภูต่าง ภูแดนเมือง ภูเคเตียโน และบริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 15-37 (ภูโຈ๊ะโຈ๊ะ) และ 15-39 จ.อุบลราชธานี
- แผนการดำเนินงานของชุดสำรวจร่วมฯ สำหรับปีงบประมาณ 2551 ฝ่ายไทยและลาวได้จัดลำดับความเร่งด่วนในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนไว้ โดยให้พื้นที่ตอนที่ 15 และ 16 ในเขต จ.อุบลราชธานี

เป็นลำดับความเร่งด่วนแรก เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ห้วยดอน อ.โขงเจียม บริเวณช่องเม็ก-วังเต่า, ท่งหนองบัว, ภูด่าง, ภูโง้งโง้ง อ. สิรินคร, ภูเคเตโน อ.นาจะหลวย ตามลำดับ และดำเนินการเคลื่อนย้ายเจ้าหน้าที่สำรวจจากพื้นที่ปฏิบัติการตอนที่ 15 และ 16 เข้าพื้นที่ปฏิบัติงานตอนที่ 2 และ 5 เพื่อแก้ไขปัญหาบริเวณสามหมูบ้าน อ.บ้านโคก จ.อุตรดิตถ์ บริเวณหลักเขตแดนที่ 2-24 อ.เชียงคำ จ.พะเยา, บริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-01 (แก่งผาไต่) และบริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-08 อ. เวียงแก่น จ.เชียงราย

- สำหรับผลงานในปีงบประมาณ 2551 และในไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2552 (วันที่ 1 ตุลาคม 2551 จนถึง 31 ธันวาคม 2551) ชุดสำรวจร่วมได้ดำเนินการแก้ไขปัญหการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนที่คงค้างในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

บริเวณห้วยดอน สองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้จัดชุดสำรวจร่วมและนำเอาแผนที่ฉบับใหม่ที่ทั้งสองฝ่ายได้จัดทำขึ้นจากภาพถ่ายทางอากาศไปดำเนินการจำแนกรายละเอียดและเปรียบเทียบกับภูมิประเทศจริง

บริเวณช่องเม็ก-วังเต่า ทั้งสองฝ่ายอยู่ในระหว่างจัดทำบันทึกผลการสำรวจเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมและผลการลากเส้นเขตแดนที่เสนอ

บริเวณภูโง้งโง้ง ดำเนินการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานและความเห็นของแต่ละฝ่ายเกี่ยวกับการกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดน

บริเวณบ้านท่งหนองบัว จัดทำแผนผังสนามบริเวณพื้นที่ที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 15-18, 19, 20 และ 21 แล้วเสร็จ โดยอยู่ในระหว่างร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาแผนผังสนามที่มีความแตกต่างกันจำนวน 28 ระวัง

บริเวณภูด่าง ร่วมกันสำรวจภูมิประเทศจริงตามแนวที่ทั้งสองฝ่ายได้ถ่ายทอดแนวเส้นเขตแดนจากแผนที่คณะกรรมการปักปันฯลงในภูมิประเทศจริง

บริเวณภูเคเตโน ชุดสำรวจร่วมได้ดำเนินการสำรวจสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงและลงนามในบันทึกการสำรวจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

บริเวณแก่งผาไต่ ทั้งสองฝ่ายร่วมกันสำรวจเก็บรายละเอียดบริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-01

บริเวณคอยผาหม่น อยู่ในระหว่างดำเนินการเปรียบเทียบข้อมูลผลการสำรวจเก็บรายละเอียดของบริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-08 เพื่อจัดทำแผนผังสนามต่อไป

บริเวณสามหมูบ้าน สำหรับบริเวณที่วางแผนจะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 5-02, 03, 04 และ 05 ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันสำรวจเก็บรายละเอียดตามแนวสันเขาที่ฝ่ายลาวยึดถือแล้วเสร็จ และอยู่ในระหว่างการสำรวจตามแนวสันเขาที่ฝ่ายไทยยึดถือ

บริเวณหลักเขตแดนที่ 2-24 อ.เชียงของ จ.พะเยา ชุดสำรวจร่วมได้ดำเนินการก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-24 เพื่อแทนหลักไม้

- สำหรับปัญหาเส้นเขตแดนบริเวณต้นน้ำเหือง (บ้านร่มเกล้า) ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้หารือในรายละเอียดอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับเอกสารประวัติศาสตร์และกฎหมายที่พิสูจน์ทราบความถูกต้องของเส้นเขตแดนบริเวณต้นน้ำเหือง ที่ทั้งสองฝ่ายได้แลกเปลี่ยนกันไว้เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2546 และเอกสาร

ที่ค้นพบเพิ่มเติม โดยให้มีการพบปะหารือในระดับคณะทำงานด้านกฎหมายร่วม(Legal Working Group : LWG) ไทย-ลาว (ระดับอธิบดีกรมสนธิสัญญาและกฎหมายของไทย กับหัวหน้าห้องการคณะกรรมการชายแดนแห่งชาติของลาว) เดือนละ 1 ครั้ง และระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสรวม (Senior Official Meeting – SOM) ไทย-ลาว (ระดับปลัดกระทรวงการต่างประเทศไทยกับรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศลาว) ทุก 2 เดือน ในปีงบประมาณ 2551 ฝ่ายลาวได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะทำงานด้านกฎหมายร่วม ไทย-ลาว 2 ครั้ง (ครั้งที่ 5 และ 6) คือวันที่ 7-9 มกราคม และ 9-10 มีนาคม 2551 และการประชุมคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสรวมไทย-ลาว 1 ครั้ง (ครั้งที่ 2) เมื่อวันที่ 11-12 มีนาคม 2551

- ส่วนเรื่องเขตแดนในแม่น้ำโขง ทั้งสองฝ่ายได้ให้การรับรองแผนแม่บทและข้อกำหนดทางด้านเทคนิคในการจัดทำแผนที่แม่น้ำโขงฉบับใหม่ร่วมไทย-ลาว มาตรฐาน 1: 25,000 ลงนามเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2549 โดยกำหนดให้เริ่มดำเนินการร่วมกันได้ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 และเร่งรัดให้แล้วเสร็จ เพื่อเป็นแผนที่ฐาน (base map) ในการถ่ายทอดเส้นเขตแดนที่ปรากฏในแผนที่เส้นเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส ในแม่น้ำโขง (Tracé de la frontiere Franco-Siamoise du Mekong) มาตรฐาน 1:25,000 ฉบับปี ค.ศ. 1929-1931 ตามวิธีการทางด้านเทคนิคของแต่ละฝ่าย และเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลหลักในการร่างแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำ (แม่น้ำโขง) ในขั้นตอนต่อไป ขณะนี้การเจรจาแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาว ยังไม่แล้วเสร็จ และฝ่ายไทยกำลังให้กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือใช้เรือสำรวจหยั่งน้ำเพื่อหาแนวร่องน้ำลึกตามแม่น้ำโขงช่วงล่างตั้งแต่อำเภอปากคาด จังหวัดหนองคายถึงอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีเสร็จสิ้นลงเมื่อวันที่ 30 เดือนกันยายน 2551 และจะสำรวจหยั่งน้ำเพื่อหาร่องน้ำลึกตามแม่น้ำโขงช่วงล่างส่วนที่เหลือและแม่น้ำโขงช่วงบนในฤดูน้ำปี 2552 นี้ต่อไป คาดว่าจะแล้วเสร็จในปลายปี 2552

การดำเนินการต่อไป

- ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบให้จัดการประชุม คณะทำงานด้านกฎหมายร่วมไทย-ลาว ครั้งที่ 7 ขึ้นเพื่อสรุปประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับเอกสารที่ทั้งสองฝ่ายยกขึ้นอ้างอิงเพื่อพิสูจน์ทราบความถูกต้องของเส้นเขตแดนบริเวณต้นน้ำเหือง (กรณีบ้านร่มเกล้า) และนำเสนอข้อสรุปดังกล่าวต่อที่ประชุมคณะเจ้าหน้าที่อาวุโสรวมไทย-ลาว ครั้งที่ 3 ก่อนที่จะรายงานผลการประชุมให้แก่คณะกรรมการสิทธิการเขตแดนร่วมไทย-ลาวครั้งที่ 9 การประชุมทั้ง 3 รายการดังกล่าวฝ่ายไทยเป็นเจ้าภาพ ซึ่งได้มีการหารือกันว่าจะมีขึ้นภายในไตรมาสแรกของปี 2552 แต่ทั้งนี้ ฝ่ายไทยจะรอให้ได้รับความเห็นชอบกรอบการเจรจาสำหรับคณะกรรมการสิทธิการเขตแดนร่วมไทย-ลาว (ฝ่ายไทย) จากรัฐสภาก่อน

- ชุดสำรวจร่วมฯ ดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในบริเวณพื้นที่ที่เป็นปัญหาคงค้างจนครบ
- กรมอุทกศาสตร์สานต่อภารกิจในการสำรวจความลึกน้ำและสภาพทางอุทกศาสตร์ของแม่น้ำโขงตอนล่างส่วนที่เหลือ (จาก อ. ปากคาด จ.หนองคาย ขึ้นไปถึง สบเหือง จ.เลย) และตอนบน (จ.เชียงราย) ในปีงบประมาณ 2552

- งานสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำจะเริ่มขึ้นภายหลังการเจรจาแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาวแล้วเสร็จ ขณะนี้กำลังดำเนินการจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณแม่น้ำโขงเพื่อประโยชน์ในการเจรจาสำรวจและจัดทำเขตแดนในแม่น้ำโขง

ที่มา : เว็บไซต์กระทรวงการต่างประเทศ <http://www.mfa.go.th/internet/document/4846.pdf>

(เข้าสู่ข้อมูลวันที่ 13 มีนาคม 2552)

ภูมิหลังที่มาของเขตแดนไทย-ลาว

ในทางประวัติศาสตร์นั้น ไทย หรือเรียกชื่อว่า สยาม¹ กับลาว มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งในทางเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในทางภูมิศาสตร์ ของทั้งสองประเทศที่มีอาณาเขตประชิดติดกันมาแต่อดีต โดยลักษณะในทาง ภูมิศาสตร์ (Geopolitics) ดังกล่าว ทำให้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจทางการเมืองเมืองของทั้งสองประเทศในอดีตปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสภาพ การมีอำนาจเหนือลาวของไทย ในฐานะที่ลาวเป็นประเทศราชที่อยู่ภายใต้ อิทธิพลของไทยในลักษณะของการควบคุมดูแลและการแต่งตั้งผู้ปกครองลาว ลักษณะของลาวในฐานะเป็นประเทศราชในขณะนั้นพิจารณาเปรียบเทียบได้ว่า มีความหมายใกล้เคียงกับลักษณะของการเป็นรัฐอารักขา (Protectorate) ตาม ความหมายของประเทศตะวันตก กล่าวคือ เป็นรัฐที่ตกอยู่ภายใต้การปกครอง ของรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่า โดยเฉพาะการถูกควบคุมกิจการภายในบ้างเป็น บางเรื่อง² ในส่วนที่เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ ว่าเป็นขณะที่ลาวตกเป็นประเทศราชของไทย การเจริญสัมพันธ์กับต่างประเทศ

¹ ได้มีการตรารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475) โดยสยามประเทศ พุทธศักราช 2482 เปลี่ยนชื่อสยามเป็นประเทศไทย, ปรีดี พนมยงค์, สยามเป็นมาของชื่อ "ประเทศสยาม" กับ "ประเทศไทย", (กรุงเทพมหานคร : ประจักษ์ วัฒนธรรม, 2517), น. 4-5.

² Fenwick C.G., *International Law*, (New York : 1952), p. 117.

โดยเฉพาะกับเวียดนามก็ตกอยู่ในการควบคุมของไทย และโดยลักษณะของความสัมพันธ์ในทางการเมืองดังกล่าว เป็นผลให้การกำหนดความสัมพันธ์ในทางเขตแดนหรือการแบ่งแนวเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาวในขณะนั้นไม่มีขึ้นอย่างชัดเจนในรูปของเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ (International Boundary) ต่อเมื่อฝรั่งเศสเข้ามาดำเนินนโยบายแสวงอาณานิคมในอินโดจีน และได้ขยายตัวรุกรานเข้ามาทางทิศตะวันออกเข้าครอบครองโคชินจีน เขมร และลาวแล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาและเกิดการเปลี่ยนแปลงอาณาเขต โดยเฉพาะการใช้กำลังอำนาจทางทหารที่เหนือกว่าของฝรั่งเศสเข้าบีบบังคับไทยให้ยอมทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบยกดินแดนให้กับฝรั่งเศส ดังที่จะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไป

1.1 สนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างสยามกับอินโดจีนฝรั่งเศส

การทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดนขึ้นระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญยิ่งโดยเฉพาะในแง่ของกฎหมาย ทั้งนี้เนื่องจากสนธิสัญญาเขตแดนนอกจากก่อให้เกิดข้อผูกพันขึ้นระหว่างรัฐในการก่อตั้งนิติสัมพันธ์ของระบบเขตแดนระหว่างรัฐให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว สนธิสัญญาเขตแดนยังเป็นสนธิสัญญาที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว (suigeneris)³ แตกต่างไปจากสนธิสัญญาธรรมดาอื่น ๆ กล่าวคือ ก่อให้เกิดผลผูกพันที่มีลักษณะถาวรเหนือดินแดนหรือเขตแดนนั้นสืบเนื่องต่อไป แม้ว่าภายหลังต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสภาพของรัฐ เช่น การสืบทอดของรัฐ

³ Cukwurah, A.O., *The Settlement of Boundary disputes in International Law*, (U.S.A : Oceana Publications. Inc, 1967.) p. 108

อันเนื่องจากการได้รับเอกราช หรือเกิดรัฐใหม่ขึ้นก็ตาม ซึ่งในประเด็นนี้จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป สำหรับกรณีสนธิสัญญาเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก็เป็นไปตามหลักที่กล่าวมา หากแต่ลักษณะของการตกลงทำสนธิสัญญานั้นวางอยู่บนพื้นฐานของความไม่เสมอภาคทั้งในทางอำนาจอธิปไตย และในทางเทคนิควิชาการของรัฐภาคีสัญญา กล่าวคือ การกำหนดและปักปันเขตแดนต้องพึงพิงฝรั่งเศสเป็นหลัก

สภาพการณ์ก่อนมีการทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดน

สาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การทำสนธิสัญญากำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเขตแดนด้านที่ติดกับลาว ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสได้ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองอินโดจีนก็คือเหตุการณ์ที่เรียกว่า *วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112*⁴ ซึ่งฝรั่งเศสในขณะนั้นอ้างปัญหาข้อพิพาททางพรมแดนไทย-ลาว ทางตอนเหนือ ตอนกลาง และตอนใต้ (ได้แก่บริเวณที่เรียกว่า สิบสองจุไทย หัวพันทั้งห้าทั้งหก เมืองพวน คำเกิด คำมวน จำปาศักดิ์ เชียงแตง) ว่าสิทธิเหนือดินแดนเหล่านี้เป็นของคนในฐานะเป็นผู้สืบสิทธิต่อจากเวียดนาม ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนเหล่านี้มาก่อน ทั้งที่ตามข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ หัวเมืองเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของไทยและญวนก้ำกึ่งกัน เรียกว่า “เมืองสองฝ่ายฟ้า” โดยอาศัยข้ออ้างดังกล่าว ฝรั่งเศสได้ส่งกำลังทางบกรุกกรานเข้ามายังชายแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ส่งเรือรบเข้ามาปิดปากอ่าวไทย และแล่นเรือรบเข้ามาถึงกรุงเทพฯ บังคับให้รัฐบาลไทยในขณะนั้น คือรัฐบาลของ

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จิรากรณ์ สถาปนาวรรณนะ, *วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2523), หน้า 264.

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สละสิทธิของไทยเหนือดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงแก่ฝรั่งเศส และนำไปสู่การบีบบังคับให้ไทยตกลงทำสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ.1893 (พ.ศ.2436, ร.ศ.112) ซึ่งถือเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่กำหนดเขตแดนระหว่างดินแดนไทยกับลาวขึ้น โดยก่อนหน้านี้ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวไม่มีการกำหนดเขตแดนที่แน่นอน ทั้งนี้ดังที่กล่าวมาแล้วว่า หัวเมืองหรือบริเวณดังกล่าวมีลักษณะเป็นเมืองสองฝ่ายฟ้า เจ้าเมืองหรือผู้ปกครองยอมรับอำนาจปกครองของทั้งญวนและไทย และทางฝ่ายไทยเองก็ได้จัดการปกครองให้รัดกุมแต่ประการใด เพียงแต่มีการควบคุมดูแลตามสมควรในฐานะเป็นประเทศราชของตน อันถือเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งในการปกครองประเทศราชหรือเมืองขึ้นของบรรดาประเทศต่าง ๆ ในแถบนี้ ซึ่งการควบคุมการปกครองมักปรากฏในรูปของการแต่งตั้งผู้ปกครอง การใช้วิธีให้ยอมสวามิภักดิ์ สาบานที่จะซื่อสัตย์ แล้วยอมให้ปกครองบ้านเมืองเองตามเดิม การกำหนดให้ส่งเครื่องบรรณาการ การมีข้อตกลงให้ส่งกำลังมาช่วยในยามเกิดสงคราม และรวมถึงวิธีการแต่งตั้งข้าหลวงมาควบคุมหัวเมืองโดยสภาพข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ดังกล่าว การกำหนดเขตแดนระหว่างรัฐให้ปรากฏชัดเจนขึ้นจึงถือเป็นรูปแบบหนึ่งของอิทธิพลตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทเหนือแนวความคิดหรือทางปฏิบัติที่เป็นอยู่แต่เดิมของรัฐต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้

อิทธิพลของแนวความคิดตะวันตกต่อการกำหนดเขตแดน

ปัญหาเขตแดนในภาพรวมของอินโดจีนและอาณานิคมใกล้เคียงนั้น พิจารณาได้ว่าประกอบขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายแสวงอาณานิคมของฝรั่งเศส โดยเฉพาะการนำ

LIART

รูปแบบของ “รัฐ” ตามแนวความคิดทางตะวันตก⁵ เช่น การมีเส้นเขตแดนที่แน่นอน และการจัดตั้งระบบการปกครองที่ศูนย์กลางมีอำนาจครอบคลุมดินแดนทั้งหมดอย่างมั่นคงและเด็ดขาดมาปรับใช้กับดินแดนอาณานิคม ซึ่งไม่เคยให้ความสนใจกับการกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างอาณาจักรต่าง ๆ มาก่อน ฝรั่งเศสจึงได้ริเริ่มกำหนดเส้นเขตแดนขึ้นเพื่อประโยชน์ในการแบ่งส่วนการปกครองต่าง ๆ รวมถึงผลในการขยายอิทธิพลแข่งกับมหาอำนาจอื่นโดยเฉพาะกับอังกฤษ และหากพิจารณาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับเส้นเขตแดนระหว่างตะวันตกกับตะวันออกในขณะนั้นแล้ว จะเห็นว่าชาวตะวันตกให้ความสำคัญแก่เรื่องอำนาจอธิปไตยภายในขอบเขตที่แน่นอนของรัฐ ในขณะที่ชาวตะวันออกในแง่หนึ่งก็ให้ความสำคัญแก่อำนาจอธิปไตยเช่นกัน แต่มิได้จำกัดอยู่ในขอบเขตหรือดินแดนที่แน่นอน ทั้งนี้พิจารณาว่าเป็นเพราะไม่สามารถรักษากฎหมาย อำนาจ และความมั่นคงปลอดภัยในดินแดนที่ห่างไกลได้ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการมีดินแดนกว้างไกล และขาดการพัฒนา ระบบการบริหารสำหรับการเป็นรัฐขนาดใหญ่ที่มีการบริหารจากส่วนกลางโดยสมบูรณ์ รวมทั้งขาดระบบการติดต่อที่รวดเร็วเพราะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าเขา การเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่ไม่แน่นอนของพลังอำนาจของแต่ละอาณาจักร อำนาจอธิปไตยจึงไม่ถูกนำมาเกี่ยวข้องกับเรื่องดินแดนราบที่การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่กระทบกระเทือนต่อดินแดนที่เป็นแกนของอาณาจักร แนวความคิดของตะวันตกในเรื่องนี้ได้แสดงออกมาในนโยบายทางการเมืองและการบริหารดินแดนอาณานิคมเมื่อเผชิญกับความมั่นคงทางการเมือง มหาอำนาจตะวันตกจึงพยายามกำหนดเส้นเขตแดน

⁵ Solomon, Robert L., *Boundary Concept and Practices in Southeast Asia*, Santa Monica, California : The Raund Corporation, 1969), p. 25.

ขึ้นด้วยวิธีการที่เฉียบขาดและรุนแรง เช่น การใช้นโยบายเรือปืนของฝรั่งเศสต่อไทย นอกจากนั้นเมื่อการแข่งขันเพื่อแย่งดินแดนอาณานิคมมีเพิ่มมากขึ้นก็เกิดความจำเป็นที่จะต้องตกลงกับศูนย์อำนาจในท้องถิ่นเพื่อให้มีเส้นเขตแดนที่แน่นอนโดยเร็ว ระบบเส้นเขตแดนจึงมุ่งที่จะสร้างความมั่นคงให้แก่เขตอิทธิพลและป้องกันการรุกรานจากภายนอกเสียมากกว่า ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นอยู่ในบริเวณดังกล่าวแต่อย่างใด ผลในทางปฏิบัติของการกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนในข้อกำหนดของสนธิสัญญาเขตแดนและปัญหาอันเกิดขึ้นในการบังคับใช้สนธิสัญญาที่เกิดจากการใช้กำลังบังคับทำขึ้นนั่นเอง

ลักษณะของข้อกำหนดในสนธิสัญญาเขตแดน

โดยเหตุที่การทำสนธิสัญญาเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสนั้นมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาค (unequal treaty) กล่าวคือ ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคในทางอำนาจอธิปไตย อันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศปัจจุบันได้รับรองอย่างชัดแจ้ง เป็นผลให้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ และเงื่อนไขต่าง ๆ ในสนธิสัญญาเขตแดนที่สร้างขึ้นโดยภาพรวมมีลักษณะเป็นสนธิสัญญาที่เสียเปรียบ (unfair treaty) ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมต่อประเทศไทย และในบางกรณีมีการโต้แย้งว่าไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่ปรากฏในหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบกับสนธิสัญญาบางฉบับมีข้อความคลุมเครือไม่แน่ชัด บางครั้งไม่มีขอบเขตของสนธิสัญญาครอบคลุมไปถึงเรื่องปัญหา กลายเป็นช่องว่างทำให้เกิดการตีความขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวคู่พิพาทมักตีความเอาประโยชน์ข้างฝ่ายตนเป็นหลัก ทำให้เกิดความเห็นไม่ลงรอยกัน

และก่อให้เกิดปัญหาในการนำสนธิสัญญามาใช้บังคับให้เป็นผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะกรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาภายหลังที่ดินแดนอาณานิคมได้รับเอกราชและสืบสิทธิในสนธิสัญญากำหนดเขตแดนสืบต่อจากรัฐเจ้าอาณานิคมเดิม เช่น กรณีของลาว เป็นต้น

คำว่า ไม่เสมอภาคของสนธิสัญญา ดังที่กล่าวข้างต้นในที่นี้หมายถึง การทำสนธิสัญญาในขณะนั้นไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของหลักความยินยอมและความเสมอภาคในทางอำนาจอธิปไตย อันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ แนวความคิดเกี่ยวกับสนธิสัญญาไม่เสมอภาค โดยเฉพาะกรณีของสนธิสัญญาเขตแดน มีรากฐานจากแนวคิดของไซเว็คซึ่งถือว่า สนธิสัญญาเขตแดนที่ไม่เสมอภาคนี้ถือเป็นโมฆะไม่มีผลบังคับ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีหรือแนวความคิดนี้ไม่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในกฎหมายระหว่างประเทศในขณะนั้น และแม้ตามมาตรา 51 และ 52 ของอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 จะกำหนดว่า สนธิสัญญาเป็นโมฆะหากทำขึ้นโดยการบังคับรัฐหรือผู้แทนของรัฐ แต่อนุสัญญานี้ไม่มีผลบังคับย้อนหลัง (ตามมาตรา 4) และแม้ในอนุสัญญาฉบับนี้จะกำหนดให้มีหลัก *clausula rebus sic stantibus* (สัญญาเปลี่ยนเมื่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป) แต่ตามมาตรา 62 (2) (a) ในอนุสัญญาได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า หลักดังกล่าวไม่ใช้บังคับกับกรณีของสนธิสัญญาเขตแดน

๒.๒ การสืบสิทธิของลาวภายหลังการปลดปล่อยอาณานิคมของฝรั่งเศส

การสืบสิทธิของรัฐ (State Succession) ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญอย่างหนึ่งในการสัมพันธ์ระหว่างรัฐ โดยหลักทั่วไปแล้ว การสืบสิทธิของรัฐ

LIART

ในความหมายอย่างกว้าง ๆ หมายถึง การที่รัฐหนึ่งเข้ารับผิดชอบแทนอีก
รัฐหนึ่งในความสัมพันธ์กับนานาประเทศ⁶ และในกฎหมายระหว่างประเทศ
แยกลักษณะการสืบสิทธิของรัฐออกเป็น การสืบสิทธิในส่วนที่เกี่ยวกับสนธิ
สัญญา และในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับสนธิสัญญา ตัวอย่างเช่น ในส่วนที่เกี่ยวกับ
ทรัพย์สินและหนี้สินของรัฐ เป็นต้น ในส่วนของการสืบสิทธิที่เกี่ยวกับสนธิ
สัญญานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์สามฝ่าย คือ ระหว่างรัฐแม่ ได้แก่
รัฐต้นกำเนิดของรัฐผู้สืบสิทธิ เช่น ในกรณีของฝรั่งเศสซึ่งเคยครอบครอง
อาณานิคมที่ได้รับเอกราชแล้ว รัฐผู้สืบสิทธิ เช่น กรณีของลาวซึ่งได้รับเอกราช
ใหม่จากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสซึ่งเป็นรัฐแม่ รัฐที่สาม ได้แก่ รัฐที่
มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงในเรื่องการสืบสิทธิ แต่อาจได้รับผลกระทบจาก
การสืบสิทธิดังกล่าว เช่น กรณีของประเทศไทย เป็นต้น ในการศึกษาถึงลำดับ
ความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงในการสืบสิทธิกับหลักกฎหมายในเรื่องดังกล่าวจึง
แยกพิจารณาตามประเด็นต่อไปนี้

การได้รับเอกราชของลาวจากฝรั่งเศส

การได้รับเอกราชของลาวถือเป็นสภาพข้อเท็จจริงที่สำคัญในการก่อให้เกิด
เกิดผลในเรื่องการสืบสิทธิตามมา การศึกษาถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวจึงเป็น
พื้นฐานสำคัญในการศึกษาสภาพแห่งการสืบสิทธิในลำดับต่อไป สภาพการเป็น
อาณานิคมของลาวในฐานะที่ตกเป็นรัฐในอารักขาถูกปลดปล่อยลงนับตั้งแต่ได้

⁶ คำนิยาม ในมาตรา 2(b)อนุสัญญาว่าด้วยการสืบสิทธิของรัฐในกรณีสนธิสัญญา (Vienna
Convention on Succession of States in Respect of Treaties) ค.ศ.1978, International
Legal Material, Vol.17 (1978), pp. 1488-1517.

มีการลงนามในความตกลง ปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) กับฝรั่งเศส ซึ่งได้ทำ
การปกครองลาวมากกว่าครึ่งศตวรรษ แต่ความตกลงหรือสนธิสัญญามอบเอกราช
ปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) นั้น ลาวยังคงถูกควบคุมในกิจการต่าง ๆ โดย
ฝรั่งเศสอยู่ โดยเฉพาะกิจการต่างประเทศ⁷ ต่อมาเมื่อได้มีการทำสนธิสัญญาปี
ค.ศ.1953 (พ.ศ.2496) ลาวจึงได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์⁸ โดยเฉพาะอำนาจ
ในการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ในช่วงปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492)
ภายหลังการได้รับเอกราช ลาวได้รับการรับรองจากบรรดาประเทศต่าง ๆ ใน
ตะวันตก รวมถึงสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ให้
การรับรองลาวในปี ค.ศ.1950 (พ.ศ.2493) ซึ่งตามมาทันทีโดยการ
แลกเปลี่ยนคณะผู้แทนทางการทูตระหว่างกัน⁹ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเขตแดนนั้น
ความสนธิสัญญาฝรั่งเศส-ลาว ปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) ซึ่งเป็นสนธิสัญญา
รับรองเอกราชของลาวโดยฝรั่งเศสนั้น ลาวได้ขอมลงนามในสนธิสัญญา
ดังกล่าวโดยตั้งข้อสงวนว่า

“พรมแดนของลาว รวมถึงอาณาเขตหรือดินแดนซึ่งในประวัติศาสตร์
ขึ้นอยู่กับราชอาณาจักร ซึ่งในปัจจุบันดินแดนเหล่านี้ตกไปอยู่ในเขตของ

⁷ ความสนธิสัญญา ฝรั่งเศส-ลาว ปี ค.ศ.1949 (พ.ศ.2492) ฝรั่งเศสได้รับรองลาวใน
ฐานะเป็นประเทศเอกราชภายใต้สหภาพฝรั่งเศส (the French Union)

⁸ ภายหลังลาวได้รับเอกราชสมบูรณ์เป็นทางการจากฝรั่งเศส เมื่อตุลาคม พ.ศ.2496
(ค.ศ.1953) แล้ว ลาวก็ปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย โดยระบบกษัตริย์ ที่ทรงใช้
อำนาจบริหารประเทศภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บริหาร, พจนันต์
กิมเจริญ, “อ้าย-น้องสองฝั่งโขง,” วารสารแผนกที่, ฉบับที่ 2 ปีที่ 32 (ตุลาคม-ธันวาคม 2532)

92

⁹ Area Handbook of Laos, American University, Washington D.C., Foreign
Area Studies Division, 1972.

ประเทศเพื่อนบ้านโดยเหตุผลทางการปกครองของฝรั่งเศสด้วย” ในประเด็นนี้ หากพิจารณาในแง่ผลทางกฎหมาย โดยเฉพาะตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่า ด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 (พ.ศ.2512) การตั้งข้อสงวนในสนธิสัญญาทวิภาคีครั้งนี้ ย่อมไม่มีผลหรือก่อให้เกิดพันธกรณีต่อรัฐที่สาม อย่่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในประเด็นเกี่ยวกับการรับรองสนธิสัญญาเขตแดนภายหลัง ลาวได้รับเอกราชของไทยนั้น จากการค้นคว้าพบหลักฐานหนังสือโต้ตอบทางการทูต แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้ยอมรับและรับรองเกี่ยวกับ เขตแดนตามสนธิสัญญาซึ่งลาวได้ทำการสืบทอดจากฝรั่งเศส และรัฐบาล ฝรั่งเศสได้มีหนังสือแจ้งยังรัฐบาลไทยในขณะนั้นถึงการสืบทอดของลาวต่อจาก ฝรั่งเศสด้วย โดยเอกสารหลักฐานได้แสดงถึงการรับรองของรัฐบาลไทยต่อ เขตแดนที่กำหนดขึ้นโดยสนธิสัญญาฉบับต่าง ๆ แม้ว่าต่อมาเกิดการ เปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ คือการสืบทอดของลาวก็ตาม¹⁰ โดยสภาพ ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการได้รับเอกราชของลาวจากการเป็นรัฐใน อารักขาของฝรั่งเศส โดยผลแห่งสนธิสัญญาที่ได้ทำขึ้น ภายใต้การรับรองและ รับรู้ของรัฐบาลไทยในขณะนั้น ซึ่งไม่ปรากฏในทางข้อเท็จจริงว่ามี การโต้แย้ง สิทธิในเรื่องใด ๆ จากการสืบทอดดังกล่าว ในประเด็นนี้ แม้ว่าการสืบทอดจะ เป็นเรื่องหรือกิจการภายในระหว่างลาวกับฝรั่งเศสก็ตาม แต่ในฐานะที่ไทยเป็น รัฐที่อาจได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวก็อาจเรียกร้องหรือโต้แย้งขึ้นได้ โดยเฉพาะประเด็นปัญหาเรื่องสนธิสัญญาไม่เป็นธรรม การไม่ได้แย้งของ

¹⁰ ตามหนังสือ แจ้งความตกลงระหว่างรัฐบาลลาวกับรัฐบาลฝรั่งเศสเกี่ยวกับการโอน อำนาจในการติดต่อทางชายแดน ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตลาว ณ กรุงเทพฯ มีถึงรัฐบาลไทย ฉบับที่ 473 ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2496 และตามหนังสือซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ณ กรุงเทพฯ มีถึงรัฐบาลไทย ฉบับที่ 269/D ลงวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2496.

รัฐบาลไทยในขณะนั้นพิจารณาว่าเป็นเพราะความไม่เสมอภาคในทางอำนาจ
ทางการเมืองของไทยเมื่อเทียบกับฝรั่งเศสนั่นเอง¹¹

ประเด็นทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบสิทธิของลาวใน สนธิสัญญาเขตแดน

โดยเหตุที่สภาพข้อเท็จจริงในการสืบสิทธิของลาวสืบต่อจากฝรั่งเศสใน
ปี ค.ศ.1953 (พ.ศ.2496) นั้น เกิดขึ้นในขณะที่หลักกฎหมายระหว่าง
ประเทศในเรื่องการสืบสิทธิของรัฐยังไม่มีการพัฒนาเป็นหลักหรือกฎเกณฑ์ที่
แน่นอน ก่อให้เกิดประเด็นทางกฎหมายว่า การสืบสิทธิของลาวในขณะนั้น
อาศัยหลักกฎหมายใดมารองรับ อันจะเป็นผลในการที่จะพิจารณาถึงประเด็น
เรื่องความสมบูรณ์ของสนธิสัญญาเขตแดนฉบับต่าง ๆ ที่ฝรั่งเศสได้ทำขึ้นกับ
ไทยในสมัยอาณานิคม

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาโดยทั่วไปนั้น ตามทางปฏิบัติของรัฐที่
สืบเนื่องกันมาซึ่งเชื่อว่ามีอยู่ก่อนปี ค.ศ.1953 (พ.ศ.2496) นั้น ถือว่ารัฐใหม่
ซึ่งปรากฏขึ้นในสังคมนั้นระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะโดยผลจากการปลดปล่อย
อาณานิคม หรือเกิดขึ้นโดยการรวมตัวหรือแยกตัวกลายเป็นรัฐเอกราชใหม่
ขึ้นมา ย่อมจะเริ่มต้นความสัมพันธ์ทางสนธิสัญญาของตนโดยปราศจาก
พันธกรณีใด ๆ ที่สืบเนื่องมาจากอดีต กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รัฐที่ได้เอกราช
ใหม่ย่อมมีอิสรภาพจากพันธกรณีซึ่งรัฐบาลปกครองก่อนมีไว้ในสนธิสัญญา
โลกดังกล่าวเรียกว่า หลักสบบกระดาน (The clean slate principle) แต่

¹¹ วิกรม คุ่มไพโรจน์, "ความเป็นมาในประวัติศาสตร์ของเส้นกันเขตแดนในล้านช้าง,"
วารสารธรรมมธ (2519) : 374.

หลักดังกล่าวมีข้อยกเว้นที่สำคัญอยู่ประการหนึ่งว่า รัฐที่ได้เอกราชใหม่ต้องรับช่วงภาระต่อสนธิสัญญาในส่วนที่เกี่ยวกับเขตแดน ซึ่งในทางตำรากฎหมายระหว่างประเทศ บางเล่มเรียกสนธิสัญญาประเภทนี้ว่าเป็น สนธิสัญญาท้องถิ่น (localized treaties) หรือ สนธิสัญญาที่แท้จริง (real treaty) นักกฎหมายระหว่างประเทศบางท่านถือว่าสนธิสัญญาประเภทนี้เป็นสนธิสัญญาที่ได้รับการปฏิบัติแล้ว (executed treaty) ซึ่งหมายถึงสนธิสัญญาที่ทำขึ้นโดยมีเจตนาที่จะให้เป็นสนธิสัญญาถาวร และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สนธิสัญญาเขตแดนนี้ตกทอดหรือสืบทอดไปยังรัฐที่ได้เอกราชใหม่โดยอัตโนมัติ ในแง่เหตุผลของหลักข้อยกเว้นเกี่ยวกับสนธิสัญญาเขตแดนดังกล่าว เพิ่งมาปรากฏชัดเจนและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปี ค.ศ.1962 (พ.ศ.2505) ในคดีเขาพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชา โดยศาลยุติธรรมระหว่างประเทศวางหลักไว้ว่า

“โดยทั่วไป เมื่อประเทศสองประเทศกำหนดเขตแดนระหว่างกัน จุดประสงค์ที่สำคัญอย่างยิ่งอันหนึ่งก็คือ เพื่อให้บรรลุถึงความมั่นคงแน่นอน และเป็นอันยุติกัน จุดประสงค์นี้จะสำเร็จไปไม่ได้ ถ้าเส้นเขตแดนที่กำหนดขึ้นไว้อาจมีได้แย้งหรือเรียกร้องให้แก้ไขได้ทุกขณะ และโดยอาศัยกรรมวิธีที่มีเมื่อพบว่ามีความไม่ถูกต้องตามข้อความในสนธิสัญญาที่ให้กำหนดเขตแดนนั้น กรรมวิธีเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้เรื่อยไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด และไม่อาจมีการตกลงให้เป็นที่สุดกันได้ ตราบใดที่ยังมีข้อผิดพลาดที่อาจพบได้อีก เส้นเขตแดนเช่นนี้นอกจากจะไม่ถาวรมั่นคงยังเป็นการเสี่ยงมากด้วย...”¹²

¹² I.C.J. Reports, Case concerning the Temple of Preah Vihear, 1962, p. 34.

เทียบเคียงกับคดีเขาพระวิหาร โดยอาศัยคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ร่วมสมัยกับกรณีการสืบสิทธิของลาวในขณะนั้น ประกอบกับแนวทางปฏิบัติของรัฐต่าง ๆ ในการยอมรับโดยทั่วไปในหลักดังกล่าว ทำให้พิจารณาได้ว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสืบสิทธิในขณะนั้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาเขตแดน มีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับในรูปของหลักอันเป็นที่ยอมรับกันในทางปฏิบัติโดยทั่วไป กล่าวคือ ในรูปของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศนั่นเอง หลักดังกล่าวได้รับการยอมรับอย่างปรากฏให้เห็นชัดเจนในเวลาต่อมาในรูปของกฎหมายสนธิสัญญา คืออนุสัญญาเวียนนา ว่าด้วยการสืบสิทธิของรัฐ ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการประมวลหลักหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ทั้งนี้โดยหลักว่าด้วยการสืบสิทธิในสนธิสัญญาเขตแดนได้ถูกนำมากำหนดในมาตรา 11 ในอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

ผลกระทบต่อไทยจากการสืบสิทธิของลาว

ประเทศไทยแม้ไม่อยู่ในฐานะเป็นรัฐที่สืบสิทธิจากฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาเขตแดนเช่นลาว แต่ประเทศไทยในฐานะเป็นรัฐคู่ภาคีเดิมแห่งสนธิสัญญาเขตแดนกับฝรั่งเศสย่อมได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสืบสิทธิดังกล่าว นั่นคือผลกระทบที่ต้องถูกผูกพันตามสนธิสัญญาเขตแดนที่ทำขึ้นในสมัยอาณานิคม และก่อให้เกิดประเด็นปัญหาว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องผูกพันในสนธิสัญญาดังกล่าวต่อไปด้วยหรือไม่ ทั้งนี้อาจตั้งเป็นประเด็นปัญหาว่า การเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ดังกล่าวจะถือเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญยิ่ง อันอาจนำมาเป็นเหตุผลอ้างเพื่อล้มเลิกหรือถอนตัวจากสนธิสัญญา

เขตแดนตามหลัก Rebus sic stantibus ได้หรือไม่ ในประเด็นนี้โดยหลักกฎหมายสนธิสัญญานั้นวางหลักไว้ว่า สนธิสัญญาซึ่งได้ทำขึ้นระหว่างรัฐนั้นหากปรากฏต่อมาภายหลังว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญยิ่งของสถานการณ์ซึ่งได้มีปรากฏอยู่ในขณะทำสนธิสัญญา ภาควินธิสัญญาอาจอาศัยเป็นเหตุอ้างเพื่อล้มเลิกหรือถอนตัวจากข้อผูกพันตามสนธิสัญญานั้นได้ ทั้งนี้โดยสถานการณ์ที่อาจนำมาเป็นเหตุอ้างดังกล่าวต้องเป็นสถานการณ์ที่มีความสำคัญยิ่งในการยินยอมเข้าทำสนธิสัญญาของกลุ่มภาคี แต่หลักดังกล่าวนี้มีข้อยกเว้นว่าไม่อาจนำมาบังคับกับกรณีของสนธิสัญญาเขตแดน หลักดังกล่าวนี้ปรากฏในข้อ 62 อนุสัญญากรุงเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 (พ.ศ.2512) ซึ่งเป็นการประมวลหลักเกณฑ์ที่อยู่ในรูปของกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

และโดยเหตุที่อยู่ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์นั้น การทำสนธิสัญญาเขตแดนซึ่งมีขึ้นจำนวนหลายฉบับนั้น เกิดขึ้นโดยการใช้กำลังบีบบังคับรัฐบาลไทยของฝรั่งเศส โดยข้อเท็จจริงดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายว่า ประเทศไทยจะอาศัยอ้างเหตุดังกล่าวมายกเลิกหรือถอนตัวจากสนธิสัญญาที่เกิดจากการใช้กำลังบีบบังคับนั้นได้หรือไม่ ทั้งนี้พิจารณาได้ว่าโดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ประเทศไทยไม่อาจอ้างหลักกฎหมายตามข้อ 52 แห่งอนุสัญญาเวียนนา ว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ.1969 (พ.ศ.2512) มายกเลิกสนธิสัญญาเขตแดนที่เกิดขึ้นจากการใช้กำลังทางทหารบีบบังคับได้ ทั้งนี้เนื่องจากหลักการทำสนธิสัญญาโดยปราศจากการบีบบังคับด้วยกำลังอันเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักว่าด้วยการห้ามใช้กำลัง ตามข้อ 2 (4) แห่งกฎบัตรสหประชาชาตินั้น เป็นหลักกฎหมายปัจจุบันของกฎหมายระหว่างประเทศ มิใช่เป็นหลักที่มีมาอยู่แต่เดิม ดังนั้น โดยเหตุนี้ อนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา จึงไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับเข้ากับสนธิสัญญา

เขตแดนดังกล่าว¹³ ซึ่งในทางข้อเท็จจริงได้ทำขึ้นก่อนที่จะมีหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ว่าด้วยการห้ามใช้กำลัง ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวนี้เพิ่งเริ่มมีพัฒนาการเป็นกฎหมายนับแต่มีกติกากรุงปารีส หรือกติกาไบรอันต์-เคลล็อก (Briand-Kellogg Pact) ลงวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ.1928 (พ.ศ.2471) ซึ่งห้ามการทำสงคราม และประณามว่าสงครามเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย โดยมาตรา 1 ของกติกาสัญญา ฯ ระบุว่า

“ในนามของประชาชนประเทศคู่สัญญาประณามอย่างเป็นทางการต่อการใช้สงครามเพื่อเป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ และปฏิเสธการใช้สงครามเป็นเครื่องมือในทางการเมืองในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สนธิสัญญานับนี้ถือเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีฉบับแรกที่สร้างหลักเกณฑ์ใหม่ของกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยการห้ามทำสงคราม”

จากการพิจารณาประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าประเทศไทยย่อมถูกผูกพันตามสนธิสัญญาเขตแดนดังกล่าวต่อไป โดยมีรัฐภาคีสนธิสัญญาเป็นประเทศลาวแทนฝรั่งเศส และหากพิจารณาจากทางปฏิบัติของประเทศไทยเองที่มีต่อหลักการสืบสิทธิในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญานั้นก็ดำเนินไปตามหลัก

¹³ ตามหลักการไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลัง (Non-retroactivity) ของอนุสัญญาฯ ในมาตรา 4 ซึ่งกำหนดว่า “Without prejudice to the application of any rules set forth in the present Convention to which treaties would be subject under international law independent of the Convention, the Convention applies only to treaties which are concluded by States after the entry into force of the present Convention with regard to such States.”

ปฏิบัติของรัฐโดยทั่วไป กล่าวคือ ในกรณีเป็นสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์ และเดินเรือ หรือสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน จะไม่มีการสืบทอดกัน ตัวอย่างเช่น กรณีสนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ ไม่เคยยอมรับว่ามีการสืบทอดไปยังอาณานิคมของคู่ภาคีภายหลังจากที่อาณานิคมนั้นด้วยก็ตาม สำหรับในส่วนของสนธิสัญญาเขตแดนที่ประเทศไทยได้ทำกับรัฐเจ้าอาณานิคม เช่น ที่ได้ทำกับอังกฤษเพื่อกำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า และระหว่างไทยกับมาเลเซีย ในทางปฏิบัติก็ยอมรับให้มีการสืบทอดไปยังพม่าและมาเลเซีย โดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องมีการทำความตกลงกันใหม่ระหว่างไทยกับประเทศเหล่านั้น และโดยเฉพาะสนธิสัญญาที่ประเทศไทยทำกับฝรั่งเศสเพื่อกำหนดเขตแดนระหว่างไทยกับลาวและเขมร ก็ได้ยอมรับให้มีการสืบทอดในทำนองเดียวกันเมื่อลาวและเขมรได้เป็นเอกราช¹⁴

¹⁴ สมบูรณ์ เสงี่ยมบุตร, "การสืบสิทธิของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับสนธิสัญญา," วารสารนิติศาสตร์ (2522) : 22. และดูเพิ่มเติมใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 76 ตอนที่ 114 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2520.

รายงาน : การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำโขงจะส่งผลกระทบต่อเขตแดนไทย-ลาว

นายสมัคร สุขทรเวช อดีตนายกรัฐมนตรีนคร ได้กล่าวถึงโครงการอุโมงค์ผันน้ำโขง เมื่อวันที่อาทิตย์ที่ 25 พฤษภาคม 2551 ในรายการสนทนาประสาสมัคร ทางโทรทัศน์ช่อง NBT ว่า จะทำการสร้างเขื่อนแบบ Check Dam หรือฝายแม้ว หรือเขื่อนกันน้ำท่วมแบบ Levee เพื่อกักเก็บน้ำให้เอ่อล้นสูงขึ้นมาจากท้องน้ำ ประมาณ 18 เมตร โดยจะทำเป็นชั้นบันได 3 ตัวด้วยกัน คือ หนึ่ง-เขื่อนบ้านกุ่ม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี สอง-เขื่อนได้ปากน้ำห้วยหลวง แคว อ.โพธิ์พิสัย จ.หนองคาย และสาม-เขื่อนแกว อ.สังคม หรือปากชม จ.เลย โดยแต่ละเขื่อนดังกล่าวจะทำการทดน้ำให้เอ่อสูงขึ้นมาเป็นระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตรกว่าๆ จากหน้าเขื่อนไปจนถึงท้ายน้ำ จนถึงบัดนี้แผนการ/นโยบายของการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำโขงยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะ เป็นไปเพื่อจุดประสงค์อะไร เพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าหรือเขื่อนเพื่อการชลประทานแบบ Check Dam หรือ Levee

แต่ไม่ว่าจะเป็นเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าหรือการชลประทานล้วนมีข้อที่น่าห่วงใย สำคัญประการหนึ่ง นั่นก็คือการพังทลายของตลิ่งสองฝั่งโขงที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของ เขตแดน ไทย-ลาว

การพังทลายของตลิ่งกันแม่น้ำโขงมีอยู่หลายสาเหตุด้วยกัน สาเหตุสำคัญอย่างน้อย 2 ประการจาก การสร้างเขื่อนกันแม่น้ำโขงก็คือ หนึ่ง-กระแสน้ำที่ไหลแรงขึ้นจากการปล่อยน้ำของเขื่อน และสอง-การกักเก็บ น้ำให้เอ่อล้นสูงขึ้นของเขื่อนจะทำให้ตลิ่งสองฝั่งโขงซึ่งมีโครงสร้างเป็นดินทรายเกิดการอุม่น้ำจนหนักและ พังทลายลงได้

ซึ่งการพังทลายของตลิ่งน้ำโขงนี้เองจะเป็นผลทำให้เขตแดนไทย-ลาวเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

เขตแดนไทย-ลาวเป็นผลจากการปักปันเขตแดนตามสนธิสัญญาปักปันเขตแดนสยาม-ฝรั่งเศส หลายฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447), ความตกลง สยาม-ฝรั่งเศสฉบับวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447), สนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส และพิธีสาร แนนท่าย ฉบับวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ.1907(พ.ศ.2450) และอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ฉบับวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) และแผนที่ที่จัดทำขึ้นตามความตกลงทุกฉบับที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งลาวเป็นผู้สืบสิทธิ ต่อจากฝรั่งเศส

เขตแดนไทย-ลาวมีความยาวประมาณ 1,810 กิโลเมตร ประกอบด้วยเขตแดนตามสันปันน้ำ (เขตแดนทางบก) ประมาณ 702 กิโลเมตร และที่เป็นลำน้ำ (เขตแดนทางน้ำ) กล่าวคือแม่น้ำโขง แม่น้ำเหือง และห้วยดอน ประมาณ 1,108 กม. ตั้งต้นตั้งแต่สบรวก อ.เวียงแสน จ.เชียงราย หรือบริเวณที่เรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำที่แม่น้ำรวกและแม่น้ำโขงแบ่งดินแดนของสามประเทศคือ พม่า ลาวและไทย ต่อจากนั้น แม่น้ำโขงจะไหลลงมาเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาว จนมาถึงบริเวณแก่งผาได อ.เวียงแก่น จ.เชียงราย เส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาวจะขึ้นสู่ทางบกได้ไปตามสันปันน้ำของเทือกเขาเวียงเหียด ส่วนแม่น้ำโขง

จะไหลเข้าไปอยู่ในเขตแดนของลาวฝ่ายเดียว จนแม่น้ำโขงไหลออกจากแผ่นดินลาวมาบรรจบกับแม่น้ำเหือง ในเขตอ.เชียงคาน จ.เลย ทอดยาวเป็นเส้นเขตแดนไทย-ลาวไปจนถึงบริเวณปากแม่น้ำมูน อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี และก็จะไหลเข้าไปอยู่ในแผ่นดินลาวฝ่ายเดียวอีกครั้งหนึ่ง ส่วนเส้นเขตแดนก็จะเปลี่ยนขึ้น ทางบกตามสันปันน้ำไปจนถึงช่องบก จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจุดบรรจบของเส้นเขตแดนของสามประเทศ คือ ลาว ไทยและกัมพูชา

บ่อเกิดของปัญหาเขตแดนระหว่างไทย-ลาว เกิดมาจากภายหลังจากลาวได้รับเอกราช และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ได้เกิดปัญหาเขตแดนไทย-ลาวที่สำคัญและนำไปสู่การปะทะกันด้วยกำลังอาวุธอย่างรุนแรง 2 ปัญหา ได้แก่ ปัญหากรณีสามหมูบ้านในช่วงเมษายน-มิถุนายน 2527 และปัญหามันร่มเกล้าในช่วงเดือนพฤษภาคม 2530-ต้นปี 2531

ภายหลังการฟื้นฟูความสัมพันธ์และการพบปะกันในระดับผู้นำของทั้งสองประเทศไทยกับลาว ได้ลงนามความตกลงเกี่ยวกับการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนตลอดแนวร่วมกัน เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2539 ให้จัดตั้งคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย-ลาว ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่าย เป็นประธาน โดยคณะกรรมการเขตแดนร่วมฯ ได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมไทย-ลาว ขึ้นเพื่อดำเนินการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในพื้นที่

การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนร่วมไทย-ลาว ได้เริ่มต้นสำรวจในพื้นที่เขตแดนทางบกก่อนตั้งแต่วันที่ 6 พฤษภาคม 2540 จนถึงปัจจุบัน (พฤศจิกายน พ.ศ.2549) ทั้งสองฝ่ายสามารถร่วมกันจัดทำหลักเขตแดนได้แล้ว 190 หลัก เป็นระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 676 กิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 96 ของความยาวเขตแดนทางบกทั้งสิ้น 702 กิโลเมตร (เป็นความยาวเส้นเขตแดนตามความเห็นของฝ่ายไทย) ส่วนที่เหลือเป็นบริเวณที่ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวเส้นเขตแดนจนทำให้เกิดเป็นปัญหาหลักเขตแดนที่ค้างค้ำจำนวน 23 บริเวณ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 6 กลุ่ม ตามลักษณะของปัญหา ดังนี้

- **ปัญหาสันปันน้ำที่เป็นเส้นเขตแดนในภูมิประเทศถูกทำลาย** ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณห้วยสะแดง-บ้านป้าหวาน จังหวัดน่าน (2) บริเวณห้วยโก๋น-เมืองเงิน จังหวัดน่าน (3) บริเวณช่องทางภูคู้ จังหวัดอุดรดิตถ์ (4) บริเวณห้วยต่าง-ปางฝ่าย จังหวัดอุดรดิตถ์ (5) บริเวณห้วยพร้าว-หนองปะจิด จังหวัดอุดรดิตถ์ (6) บริเวณช่องพอก จังหวัดอุบลราชธานี และ (7) บริเวณช่องเม็ก-วังเต่า จังหวัดอุบลราชธานี

- **ปัญหาสันปันน้ำในภูมิประเทศจริงไม่สอดคล้องกับแผนที่คณะกรรมการปักปันเขตแดนมาตรา ส่วน 1:200,000** ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก ได้แก่กรณีที่ดินเขตแดนในแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ ผ่านยอดเขา แต่สันปันน้ำในภูมิประเทศจริงไม่ผ่านยอดเขา ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณดอยกิวก่อ จังหวัดน่าน (2) บริเวณภูสามเกล้า จังหวัดน่าน (3) บริเวณภูจันแดง จังหวัดอุบลราชธานี (4) บริเวณภูแดนเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (5) บริเวณ ภูเคเตียโน จังหวัดอุบลราชธานี

ประเภทที่สอง ได้แก่แนวเขตแดนในแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ ไม่ตรงกับแนวสันปันน้ำในภูมิประเทศจริง ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณภูป่าไร่-ภูสาน จังหวัดอุบลราชธานี และ (2) ภูต่าง จังหวัดอุบลราชธานี

- ปัญหาที่แต่ละฝ่ายอ้างแนวสันปันน้ำต่างกัน (หรือปัญหาสันปันน้ำในภูมิประเทศถูกทำลายและไม่ตรงกับแผนที่คณะกรรมการปักปันฯ) ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณ 3 หมู่บ้าน จ.อุตรดิตถ์ และ (2) บริเวณบ้านทุ่งหนองบัว จังหวัดอุบลราชธานี
- ปัญหาประชาชนไทยในพื้นที่ต่อต้านการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 บริเวณ ในจังหวัดเชียงราย ได้แก่ (1) บริเวณแก่งผาโต (2) บริเวณผาหม่น (3) บริเวณภูชี้ฟ้า
- ปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายอ้างลำน้ำที่เป็นเส้นเขตแดนต่างกัน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 3 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณบ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก และ (2) บริเวณห้วยดอน จังหวัดอุบลราชธานี
- ปัญหาอื่น ๆ (ซึ่งไม่สามารถจัดไว้ในกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น) ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 บริเวณ ได้แก่ (1) บริเวณที่จะกำหนดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 2-08 จังหวัดเชียงราย (2) บริเวณหลักเขตแดนที่ 2-24 จังหวัดพะเยา (3) บริเวณที่จะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 15-37 (บริเวณภูจ๊ะเก๊ะ) จังหวัดอุบลราชธานี และ (4) บริเวณที่จะกำหนดจุดก่อสร้างหลักเขตแดนที่ 15-39 จังหวัดอุบลราชธานี

ซึ่งปัจจุบันการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบกร่วมไทย-ลาว คาดว่ายังมีหลักเขตแดนคงค้างอยู่อีกหลายบริเวณที่ยังไม่แล้วเสร็จ (แต่ไม่ถึง 23 บริเวณ จากปี พ.ศ.2549)

ส่วนการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมไทย-ลาว (ในแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหือง) นั้น ในปัจจุบันได้ทำการสำรวจไปบ้างแล้วแต่คาดว่ายังไม่ได้จัดทำหลักเขตแดนแต่อย่างใด โดยทั้งสองฝ่ายได้เริ่มต้นการหารือในเรื่องดังกล่าวตั้งแต่ต้นปี 2545 โดยได้จัดตั้งคณะทำงานจัดทำร่างแผนแม่บทและข้อกำหนดอำนาจหน้าที่ (TOR) ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาว คณะทำงานฯ ได้ประชุมร่วมกันแล้ว 5 ครั้ง โดยในการประชุมครั้งแรกทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องกันว่าเขตแดนใน แม่น้ำโขงเป็นไปตามอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศสฉบับลงวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1926 (พ.ศ.2469) และแผนที่ Trace de la Frontiere Franco-Siamoise du Mekong ฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.1931 ส่วนเขตแดนใน แม่น้ำเหืองนั้น เป็นไปตามสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส และพิธีสารแนบท้าย ฉบับลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ.1907 (พ.ศ.2450)

อย่างไรก็ดี ทั้งสองฝ่ายยังไม่สามารถยกร่าง TOR ดังกล่าวได้ เนื่องจากมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับวิธีการทางด้านเทคนิคในการถ่ายทอดเส้นเขตแดนที่ปรากฏในแผนที่ Trace ลงในภูมิประเทศตาม

ลำน้ำโขงในปัจจุบัน และทั้งสองฝ่ายก็ยังคงมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับหลักการในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางน้ำในแม่น้ำโขง รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

แม่น้ำโขง

ข้อเสนอของฝ่ายไทย

- (1) ให้มีการจัดทำแผนที่จากการบินถ่ายภาพทางอากาศขึ้นใหม่ในลักษณะเป็นแผนที่แถบ (Strip Map) มาตรฐาน 1:25,000 เท่ากับแผนที่ Trace
- (2) ให้มีการกำหนดแนวเขตแดนในแม่น้ำโขงลงบนแผนที่ฉบับใหม่ โดยให้ทั้งสองฝ่ายร่วมกันพิจารณาเปรียบเทียบตำแหน่งที่ตั้งของเกาะ/ดอนต่าง ๆ ที่ปรากฏในแผนที่ Trace เพื่อร่วมกันระบุว่าเกาะ/ดอนใดเป็นของฝ่ายใด สำหรับบริเวณที่แม่น้ำแยกออกเป็นหลายสายเพราะมีเกาะ/ดอนซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นของฝ่ายใด ให้กำหนดเส้นเขตแดนไปตามร่องน้ำลึก ณ วันเข้าสำรวจ ส่วนบริเวณแม่น้ำซึ่งไม่ปรากฏเกาะ/ดอนให้กำหนดเขตแดนตามร่องน้ำลึก ณ วันเข้าดำเนินการสำรวจ

ข้อเสนอของฝ่ายลาว

- (1) ให้ใช้แผนที่ Trace เป็นแผนที่กำหนดเส้นเขตแดนทางน้ำร่วมระหว่างไทย-ลาว
- (2) ให้ถ่ายถอดเส้นเขตแดนที่ปรากฏในแผนที่ Trace ลงในแผนที่ฐาน (แผนที่อุทกศาสตร์ปี ค.ศ.1996) โดยการนำแผนที่ฐานและแผนที่ Trace มาสแกน จากนั้นนำมาทำการปรับแก้ แล้วนำมาซ้อนทับกัน (เพื่อพยายามทำให้แผนที่ Trace ซึ่งไม่เคยมีระบบพิกัดมาแต่แรก เกิดระบบพิกัดสมมติขึ้นมา) จากนั้นจึงถ่ายถอดเส้นเขตแดนจากแผนที่ Trace ลงในแผนที่ฐาน ทั้งนี้ การถ่ายถอดเส้นเขตแดนดังกล่าวต้องคำนึงถึงเกาะ/ดอนต่าง ๆ ในแม่น้ำโขงที่ได้ระบุไว้ในสนธิสัญญาว่าเกาะ/ดอนใดเป็นของฝ่ายลาว และเกาะ/ดอนใดเป็นของฝ่ายไทย และต้องปฏิบัติตามเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง โดยจะดำเนินการเป็นตอน ๆ ตามพื้นที่การแบ่งตอนสำรวจฯ ที่ทั้งสองฝ่ายได้แบ่งกันไว้แล้ว และใช้แผนที่อุทกศาสตร์ปี ค.ศ.1961-1963 (พ.ศ.2504-2506) มาช่วยในการกำหนดพิกัดและตรวจสอบภูมิประเทศจริง
- (3) ให้นำรูปถ่ายทางอากาศเก่า (ที่ฝ่ายลาวค้นพบ) ตามลำแม่น้ำโขงซึ่งบินถ่ายเมื่อปี ค.ศ.1925 และรูปถ่ายทางอากาศปี ค.ศ.1952-1954 มาใช้ประโยชน์ในการศึกษาสภาพภูมิประเทศในสมัยนั้นโดยนำรูปถ่ายทางอากาศปี ค.ศ.1959 มาใช้เปรียบเทียบเพื่อศึกษาสภาพภูมิประเทศจริง ส่วนรูปถ่ายทางอากาศปี ค.ศ.1991-1993 ที่บินถ่ายรูปฯ โดยบริษัท FINNMAP OY (ที่ใช้ทำแผนที่อุทกศาสตร์ปี ค.ศ.1996) ครอบคลุมพื้นที่ตลอดลำน้ำโขง มาตรฐาน 1:40,000 ให้นำมาช่วยในการกำหนดค่าพิกัด และตรวจสอบภูมิประเทศจริง

แม่น้ำเหือง

ฝ่ายไทย เห็นควรให้เส้นเขตแดนในแม่น้ำเหืองเป็นไปตามร่องน้ำลึกธรรมชาติซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามธรรมชาติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ฝ่ายลาว ต้องการให้ทั้งสองฝ่ายร่วมกันจัดทำ TOR ในการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในแม่น้ำเหืองเพื่อให้เป็นเขตแดนคงที่ (Fixed Boundary)

ประเด็นก็คือการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงล้นส่งผลกระทบต่อเขตแดนทั้งไทยและลาว ในทางที่อาจได้หรือเสียผลประโยชน์ได้ เป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับ “อธิปไตยเหนือดินแดน” อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งจนก่อเกิดเป็นการสู้รบทางทหารขึ้นได้ โดยเรื่องสำคัญเช่นนี้รัฐบาลทั้ง 2 ประเทศจะต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าหารือต่อรัฐสภา มิอาจเป็นอำนาจเฉพาะนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีที่จะตัดสินใจอนุมัติเพียงลำพังให้โครงการที่ส่งผลกระทบต่อเขตแดนดำเนินการต่อไปโดยไม่ปรึกษาหารือต่อรัฐสภาเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนได้

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับความมั่นคงและรัฐธรรมนูญของรัฐบาลทั้งสองประเทศคือลาวและไทยจะต้องคำนึงถึงว่าการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงจะเกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงเขตแดนหรือเขตอำนาจแห่งรัฐของทั้ง 2 ประเทศหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้นทั้งสองประเทศ จะต้องมีการตกลงเจรจากัน และจะต้องตรากฎหมายเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามความตกลงได้ ซึ่งก็จะต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา

ดังนั้นเอง ปัญหาจึงอยู่ที่ว่ารัฐบาลของทั้ง 2 ประเทศจะต้องพิจารณาให้ชัดเจนเสียก่อนว่าจะต้องทำการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนในแม่น้ำโขงร่วมไทย-ลาวให้แล้วเสร็จเสียก่อน ก่อนที่จะทำการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงหรือไม่ เพื่อที่จะได้ปรากฏหลักฐานของเขตแดนทั้ง 2 ประเทศอย่างชัดเจน และมั่นคงถาวร หากเมื่อมีการสร้างเขื่อนแล้วจะรู้ว่า “ร่องน้ำลึก” ซึ่งใช้เป็นหลักเกณฑ์ของการแบ่งเขตแดนทางน้ำไทย-ลาวได้เปลี่ยนแปลงไปจากหลักเขตแดนที่ได้จัดทำไว้ในทางที่เป็นคุณหรือเป็นโทษต่อไทยหรือลาวอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาอ้างสิทธิทับซ้อนกันขึ้นเหมือนอย่างที่เคยเกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งจนก่อเกิดการสู้รบทางทหารระหว่างไทย-ลาวจากกรณีของสามหมู่บ้านในช่วงเมษายน-มิถุนายน 2527 และปัญหาบ้านร่มเกล้าในช่วงเดือนพฤษภาคม 2530 - ต้นปี 2531 ขึ้นมาอีกในอนาคต

ที่มา : เรียบเรียงจาก เลิศศักดิ์ คำคงศักดิ์ กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมศึกษา

หนังสือพิมพ์ออนไลน์ประชาไท วันที่ 4 พฤศจิกายน 2551

LIART

สำนักวิชาการ ให้การบริการทางวิชาการ

๑. ณ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนประดิพัทธ์ ให้บริการในวันและเวลาราชการ
- กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๒ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
ด้านการเมืองการปกครอง ความมั่นคง การทหาร การยุติธรรม กฎหมายระหว่างประเทศ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อนุญาโตตุลาการ ทริพย์สินทางปัญญา
- กลุ่มงานบริการวิชาการ ๒ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๑ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
ด้านเศรษฐกิจ พาณิชย การเงิน การคลัง การธนาคาร การลงทุน งบประมาณ ประกันภัย
อุตสาหกรรม คมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การเกษตรและสหกรณ์
- กลุ่มงานบริการวิชาการ ๓ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๗๐ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๕๘-๕๙
ด้านสังคม การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม แรงงานและสวัสดิการสังคม เด็ก สตรี
การสาธารณสุข การท่องเที่ยว การกีฬา วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การพลังงาน
๒. ณ จุดบริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (E-knowledge Services) อาคารรัฐสภา ๑ ชั้น ๓
ให้บริการในวันและเวลาราชการ สำหรับวันประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้บริการถึงเวลา ๑๙.๓๐ น.
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๑๔๗๗ โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๑๔๗๘

พิมพ์ที่สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ออกแบบปกโดย น.ส.รติมา ศารทะประภา

LIRT

Legislative Institutional Repository of Thailand